O’ZBEKISTONRESPUBLIKASIXALQTA’LIMIVAZIRLIGI

QO’QONDAVLATPEDAGOGIKAINSTITUTI

5111000- Musiqata’limiyo’nalishi

bitiruvchisi

JO’RAYEV XURSHID

Bakalavrdarajasiniolishuchun

BITIRUV MALAKAVIY ISHI

Mavzu:Umum ta’lim maktablarida musiqiy ta’limning o’ziga xos xususiyatlari.

Ilmiyrahbar: D. NAMOZOVA

QO’QON – 2013

Mavzu:Umum ta'lim maktablarida musiqiy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari.

Reja:

Kirish

I BOB. Musiqa madaniyati darslarida davlat ta'lim standartlari talablari.

I.1. Musiqa ta'limining maqsad va vazifalari .

I.2. Musiqa madaniyati mavzularini o'rgatishda milliylik va zamonaviylik.

II BOB. Musiqa darslari jarayonlarida uquv faoliyatlarining nazariy va amaliy mashg'ulotlar vositasida bajarilishi.

II.1.Boshlang'ich sinflarda dars faoliyat turlarini bajarishning o'ziga xosligi.

III. Prezidentimiz I. A. Karimov asarlarini o'rganish.

3.1. Prezidenet Islom karimovning "Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari" haqida.

3.2. Prezident I.A.Karimovning "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida" asarining g'oyaviy mazmuni.

Xulosa va tavsiyalar.

Ilovalar.

Foydalanilgan adabiyotlar.

Kirish.

Mavzuning dolzarbligi.

Respublikamizning «Ta'lim to'g'risidavgi Qonuni, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» talablari asosida ta'lim tizimida ro'y berayotgan o'zgarishlar umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi boshqa o'quv fanlari qatori «Musiqa madaniyati va san'at » fanining o'qitilishini ham tubdan yangilashni talab etmoqda.

«Musiqa madaniyati va san'at» o'quv prcdmeti o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va axloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, fikr doirasini kengaytirishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi. «Musiqa madaniyati va san'at» o'quv predmeti umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitiladigan barcha o'quv predmetlari, jumladan, adabiyot, tasviriy san'at, jismoniy tarbiya. mehnat va boshqa fanlar bilan bog'lanadi.

Barcha o'quv fanlari qatori mu'siqiy ta'limda ham davlat ta'lim standartining joriy etilishi milliy musiqiy meroslardan to'laqonli foydalanish imkonini beradi. Bular ommaviy xalq kuy va qo'shiqlarida, xonanda va sozandalarning ijodiy faoliyatlari va bugungi zamonaviy musiqiy-faoliyatda o'z aksini topdi. Musiqa san'atining bu kabi imkoniyatlari yangi avlodni tarbiyalash, ularning barkamol bo'lib yetishlarida o'ziga xos va takrorlanmas manba bolib xizmat qiladi. Azaldan Sharq, jumladan, o'zbek musiqa ta'lim tarbiyasi pedagogikasi va uning mukammal uslublari ustoz va shogird an'analari misolida takomillashib borgan.

Davlat ta'lim standartlari ommaviy xalq musiqa pedagogikasi, professional musiqa ijodkorlari, musiqa ijrochilari (sozanda, xonandalar) asarlarining elementar asoslarini o'rgatishni me'yorlashtiradi. Musiqa ta'limidan davlat ta'lim standartlari asosida yangi ta'lim mazmuni o'quvchilaming musiqiy bilim va malakalari bilan birga ularda kuzatuvchanlik, xotirani mustahkamlash, obrazli tasavvur qilish, ularda ijodkorlik, mustaqiillik, tashabbuskoiiik, badiiy va musiqiy did kabi xislatlarni rivojlantirishni ta'minlaydi. Shu bois, musiqa madaniyati ta'limining yangi mazmuni yosh avlodni milliy musiqiy merosimizga vorislik qila oladigan, umumbashariy musiqiy boyligini idrok eta oladigan madaniyatii inson darajasida

voyaga yetkazishni nazarda tutadi. Bunda o'quvchilar musiqa san'atini butun nafosati bilan o'rganishiari, ommaviy musiqa faoliyatlari: musiqani badiiy idrok etish, yakka va jamoa bo'lib qo'shiq kuylash, raqsga tushish va ijodkorlik malakalarini shakllantirish asosiy maqsad hisoblanadi.

Badiiy pedagogikaning metodika sohasidagi so'ngi talablar asosida talabalarni tayorlash,ularni metodik bilim va mahoratlar bilan qurollantirish, musiqa o'qitish metodikasining asosiy maqsadidir. Bu maqsadga erishish uchun to'rt yil mobaynida olgan nazariy bilimlarimizni pedagogic amaliyot mobaynida amaliy mashg'ulotlar vahtida uzoq ijodiy mehnat qilish talab etildi. U erda ta'lim uslubi, dars o'quv materiallarini reja asosida amalga oshirish, ta'lim prinsiplari,o'quv tarbiyaviy ishlar eng muhim ahamiyatga egadir.

Darsda musiqa o'qitish metodlarini qo'llash muhim ahamiyat kasb etib o'qitish metodikasining vazifalarini amalga oshirishda(optimal) hususiy metodlaridan unumli foydalanishiga bog'liq. Ana shu metodlardan qo'llab darsni samaradorligini oshirish va izlanishlar oilb borish maqsadida bitiruv malakaviy ishimizni mavzusini "**Umumta'lim maktablarida musiqiy ta'limning o'ziga xos xususiyatlari"**mazmunida belgiladik.

Tadqiqot maqsadi.

Musiqiy ta'limning o'ziga hos xususiyatlarini to'laqonli ochib berish,musiqa sana'tini o 'quvchiar ongiga tez etib borish uslublarini o'ylab chiqish va dars samaradorligini oshirgan tomonlarini xisobga olgan xolda izlanishlar olib borishni o'z oldimizga **maqsad** qilib oldik.

Doimiy ravishda musiqa madaniyati darslarida qo'llanilib kelinayotgan metodlarning afzallik tomonlari xamda yangi zamonaviy metodlarning samaradorlik taraflarini qiyosiy o'rganib tahlil qilish malakaviy ishimizni **maqsadlaridan biridir.**

Tadqiqot vazifasi. 4-sinf Musiqa madaniyati darslarida xar bir faoliyat turlarining maqsad va vazifalarini o'rganib chiqish va ular vositasida dars mazmunini samaradorligini oshirish yo'llarini ishlab chiqish.

Bitiruv malakaviy ishining nazariy va metodologik asosi.

O’zbekiston respublikasi prezidenti I.A.Karimovning nutqi, farmoishlari, asarlaridagi fikrlari, sharq mutafakkirlari, pedagogika soxasidagi buyuk namoyondalar fikrlariga tayangan xolda yozildi.

Bitiruv malakaviy ishining ilmiy yangiligi.

Doimiy ravishda musiqa madaniyati darslarida qo’llanilib kelinayotgan metodlarning afzallik tomonlari xamda yangi zamonaviy metodlarning samaradorlik taraflarini qiyosiy o’rganib tahlil qilish.

Tadqiqot ob’ekti. Qo’qon shahar X.T.B.ga qarashli 30 umumta’lim maktabining 5 sinf o’quvchilari tanlandi.

Tadqiqot predmeti. Umumta’lim maktabi “Musiqa madaniyati”fani tanlandi.

Ilmiy faraz. Musiqamadaniyati yil va choraklik mavzularini, musiqa savodiga berilgan mavzularni interfaol usullar bilan hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar yordamida amalga oshirilsa bilim sifati va darajasi yuqoriga ko’tarilishi xolatlarini reja asosida amalga oshirish ko’zda tutilgan. Ushbu rejalarimizni amalga oshirsak ilmiy faraz ro’yobga keladi.

Bitiruv malakaviy ishining tajriba sinov ishlari xulosasi. Tajriba sinov ishlari 5 sinf o’quvchilari bilan olib borildi. Reja asosida chorak mavzularini 4ta darsi interfaol uslublar va zamonaviy pedagogik texnologiyalarga yondoshib tashkil etildi .

- tanlangan mavzu asosida sinov tajriba ishlari tashkil etilib, tajriba xulosalari yozildi.

Tadqiqot tuzilishi va tarkibi. Bitiruv malakaviy ishikirish, ikki bob, ikki paragraf, xulosa va foydalanilgan adabiyotlar ro’yxatidan iborat.

I BOB. Musiqa madaniyati darslarida davlat ta'lim standartlari talablari.

Insonningshaxssifatidashakllanishidamusiqasan'atiningbeqiyosahamiyatini, uningilohiyligini, ruhiyatbilanbog'liqliginio'tmishallomalaridoimota'kidlabkelganlar. O'zbekshe'riyatiningdahosiAlisherNavoiyo'znasriyasarlariningbiridabuhaqdaajoyibfikrlarnibildiradi: «Shodliknioshiruvchixonanda, g'amnitarqatuvchisozanda, bularningharikkisigahissiyotlikishilarvaahlidardlarjonfidoqilarlar. Ularmuloyimtaronabilankuylarekanlar,eshituvchilarningnaqdhayotikuygafidobo'lsaneajab? Axir, ko'ngilxushohangdanquvvat, ruhesaxushovozdanoziqoladi».

Musiqayoshavlodningma'naviy, badiiyvaaxloqiymadaniyatinishakllantirishga, milliyg'urur, vatanparvarlik, nafosatvaijodkorliktarbiyasiniamalgaoshirishga, dunyoqarashinikengaytirishga,mustaqillikvatashabbuskorliknio'stirishgaxizmatqiladi.Musiqaningjudakattatarbiyaviyimkoniyatlario'qituvchiningjiddiykasbiytayyorgarligi, o'quvchishaxsigahamdauningmusiqiy-ijodiyqobiliyatlarinirivojlantirishgaqaratilgandoimiye'tiboriasosidaginayuzagachiqadi.

Respublikamizning «Ta'lim to'g'risidavgi Qomuni, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» talablari asosida ta'lim tizimida ro'y berayotgan o'zgarishlar umumiy o'rta ta'lim maktablaridagi boshqa o'quv fanlari qatori «Musiqa madaniyati va san'at » fanining o'qitilishini ham tubdan yangilashni talab etmoqda.

«Musiqa madaniyati va san'at» o'quv prcdmeti o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va axloqiy madaniyatini shakllantirishga, milliy g'urur va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, fikr doirasini kengaytirishga. mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi. «Musiqa madaniyati va san'at» o'quv predmeti umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'qitiladigan barcha o'quv predmetlari, jumladan, adabiyot, tasviriy san'at, jismoniy tarbiya. mqtmat va boshqa fanlar bilan bog'lanadi.

Barcha o'quv fanlari qatori mu'siqiy ta'limda ham davlat tja'lim standartining joriy etilishi milliy musiqiy meroslardan to'laqonli foydalanish imkonini beradi. Bular ommaviy xalq kuy va qo'shiqlarida, xonanda va sozandalarning ijodiy faoliyatlari va bugungi zamonaviy musiqiy-faoliyatda o'z aksini topdi. Musiqa san'atining bu kabi imkoniyatlari yangi avlodni tarbiyalash, ularning barkaniol bo'lib yetishlarida o'ziga xos va takrorlanmas manba bolib xizmat qiladi. Azaldan Sharq, jumladan, o'zbek musiqa ta'lim tarbiyasi pedagogikasi va uning mukanimal uslubiyatlari ustoz va shogird an'analari misolida takomillashib borgan.

Davlat ta'lim standartlari ommaviy xalq musiqa pedagogikasi, professional musiqa ijodkorlari, musiqa ijrochilari (sozanda, xonandalar) asarlarining elementar asoslarini o'rgatishni me'yorlashtiradi. Musiqa ta'limidan davlat ta'lim standartlari asosida yangi ta'lim mazmuni o'quvchilaming musiqiy bilim va malakalari bilan birga ularda kuzatuvchanlik. xotirani mustahkamlash, obrazli tasavvur qilish, ularda ijodkorlik, mustaqiillik, tashabbuskoiiik, badiiy va musiqiy did kabi xislatlarni rivojlantirishni ta'minlaydi. Shu bois, musiqa madaniyati ta'limining yangi mazmuni yosh avlodni milliy musiqiy merosimizga vorislik qila oladigan, umumbashariy musiqiy boyligini idrok eta oladigan madaniyatii inson darajasida voyaga yetkazishni nazarda tutadi. Bunda o'quvchilar musiqa san'atini butun nafosati bilan o'rganishiari, ommaviy musiqa faoliyatlari: musiqani badiiy idrok etish, yakka va jamoa bo'lib qo'shiq kuylash, raqsga tushish va ijodkorlik malakalarini shakllantirish asosiy maqsad hisoblanadi.

Shuningdek, 'o'quvchilar musiqiy iqtidorini rivojlantirish, musiqa san'atiga mehr va ishtiyoqni oshirish, musiqa san'atiga qiziquvchi o'quvchilaming iqtidorini rivojlantirish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratib berish, ularning badiiy ehtiyojlajrini qondirish musiqa ta'lim-tarbiyasining asosiy vazifasini tashkil etadi. Shu bilan bir qatorda jahon xalqlarining nufuzli durdona asarlari bilan tanishtiriladi.

I.1. Musiqa ta’limining maqsad va vazifalari .

«Musiqa madaniyati va san'at» o'quv fanining mazmuniga bo'lgan talablar nazariy va amaliy faoliyatlar majmuasidan tashkil topib, ular quyidagi mavzularni belgilaydi.

Boshlang'ich musiqa savodi, musiqiy asarlar ijodkoriari faoliyati, musiqa ijrochiligi, ashula, xor, ansambl, orkestr bastakorlari va kompozitoiiar ijodini, o'zbek xalq cholg'u asboblarini bilishni, mashhur o'zbek xalq sozanda va xonandalar ijodiy faoliyati, musiqiy atama va iboralar, musiqa janrlari,o’zbek mu siqasida zamonaviylik va zamonaviy musiqa, milliy estrada-musiqasi va uning ijrochilari kabi mavzular asosida milliy musiqa madaniyatimizni o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Bu mavzular dars jarayonida quyidagi o'quv faoliyatlarida nazariy va amaliy mashg'ulotlar vositasida bajariladi.

1. Musiqa tinglash.
2. Jamoa bo'lib kuylash.
3. Musiqa savodi.
4. Musiqa ijodkorligi.

Musiqa tinglash ta'lim mazmunining asosini tashkil etadi. Ularni kuylash, tinglash faoliyatlari vositasida o'rganish bilan bir q'atorda cholg'uchilik, musiqali harakatlar, ijodkorlik faoliyatlari bilan har tomonlama o'rganish va o'zlashtirish. musiqiy tavsiflarni ifodalasrr imkoniyati yaratiladi. O'zbek xalq musiqasi o'zbek bastakorlari va kompozitorlari, musiqiy asarlaridan namunalar tinglanadi.

Jamoa bo'lib kuylash faoliyati o'quvchilarning musiqiy qobiliyati hamda ijrochilik nialakalarini rivojlantirish uchun zarurdir. Sinfda jamoa bolib kuylash jarayonida o'quvchi o'z ovoz ijrosini boshqarishni, ustozlari ijrosini eshitib, kuzatishni hamda ular bilan bahamjihat jo'rnavozlik qilishgalntiladi. Ovzbek xalq qo'shiqlari, ,o'zbek bastakorlari va kompozitorlari-qo'shiqlari, jahon va qardosh xalqlar kompozitorlari 'Jo'shiqlari. mahalliy musiqa uslublariga old folklor qo'shiqlaridan namunalar kuylaydila'r.

Musiqa savodi barcha bilimlarni nazariy birlashtiruvchi faoliyat sifatida muhimdir. Darsdan qaysi faoliyat mashg uloti (tinglash. ijro etish, musiqiy

harakatlar) bo'lmasin, beriigan mavzudagi asar ovrganiladi va lining xususiyatlari (janri, shakli, tuzilishi, ijrochiiigi) haqida yangi tushunchalar j hosil bo'ladi. Shu bois, musiqa savodi faqatgina nota yozuvlarini o'rganishdan iborat bo'lmay, balki o'quvchilarning umumiy musiqiy bilim saviyasini tarkib toptiruvchi umumiy: bilim, tushunchalar majmuasini (ijrochiiigi, 1 xalq va bastakorlik musiqasi, ularning farqlari, milliy musiqaning mahalliy uslublari, mumtoz musiqa, nota savodi) tashkil etadi.

Musiqa savodida musiqiy atamalar. an'analar, templar (suriat), intervallar, alteratsiya belgilari, dinamik belgilar, musiqaninig ifoda tili, oddiy musiqa shakllari va janrlari, major va minor ladi haqida tushuncha beriladi.

Musiqa tinglash yakkanavozlik va jo'rnavozlikni ajrata bilish, ansambl va orkestr ijrosini farqlay bilish. sozlar va sozlar tembrini ajrata olish, musiqiy did va idrokni rivojlantirish. O'zbek, qardosh va jahon xalqlari bastakorlari asarlaridan namunalar tinglash ta'lim mazmunini tashkil etadi.

BOLALAR IJROCHILIGINI SHAKLLANTIR1SH

Qo'shiq ijrochiiigi. sozlar ijrochiiigi, raqs ijrochiiigi, yakka va jamoa bo'lib ijro etish, xalq va kasbiy musiqa bolalar kuy va qo'shiqlari, ommaviy xalq kuy qo'shiqlari, maqom, dostonlar, zamonaviy musiqa ijodi, xalq sozanda va xonandalari ijodini bilish. Musiqaning ifodaviy tili: kuy, ritm-usul, suriat, o'lchov, registr, dinamik belgilar bilan tanishish. Major va minor ladlarini farqlay bilish. Oddiy musiqa shakllari: bir qisrrili, ikki qismli va uch qismli musiqa shakllari. Kupletli, rondo, sonata, syuitalar xaqida tushunchaga ega bo'lish. Musiqiy janrlar: asliula. raqs,;vals, marsh kabi janrlarini farqlay olish. Asosiy musiqiy faoliyat turlari: bastakor, kompozitoit, ijrochi sozandalar ijodi bilan tanishish. Ijrochilar: ansambl, orkestr, xalq va professional sozandalar ijrochiiigi haqida tushunchaga ega bo'lish. Xor ijrochiiigi: bolalar. ayollar, erkaklar bilan tanishish. Partiya ovozlari: soprano, alt tenor, bas ovozlarini farqlay olish.

MUSIQA SAN’ATINING BOSHQA SAN'AT TURLARI BILAN BOG'LIQLIGI

Adabiyot, kino, teatr kabi san'atlar bilan bog'liqligi. Atoqli o'zbek bastakorlari va kompozitorlari, qardosh xalqlar kompozitorlari, atoqli o'zbek xalq sozanda va xonandalari, mashhur ansamblllari, orkeslrlari va xor jamoalari haqida tushunchaga cga bo'lishda ushbu san'at turlarini bilishiiing arjamiyati katta.

II.O’QUVCHILARNING TAYYORGARLIK DARAJASIGA QO’YILADIGAN ZARURIY TALABLAR

Umumta'lim maktablarida o'tiladigan barcha fanlar qa'torida o'quvchilar "Musiqa madaniyati va san'at" fanidan ma'lum darajada bilim va ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi lozim. Xususan:

1-4 sinflanlarda

- Musiqa badiiy san'at ekanligini bilish, kuyga tavsif bera olish;
- xalq musiqa merosi haqida tushunchaga ega bo'lish;cholg'u asboblarini bilish va tovush tembrlaridan ulami farqlay olish:
- musiqaga oid oddiy atamalarni bilish;
- musiqaning ifoda vositalarini bilish;
- ijrochilik turlarini ijro sadolaridan farqlay olish.

Sinflar bo'yicha talablar quyiriagilardan iborat:

I-sinf

Oquvchilar oziashtirishlari kcrak bolgan bilimlar:

- shoir va bastakorni farqini bilish;
- musiqaning badiiy tavsifi (quvnoq, sho'x, g'amgin vav.b.)ni bilish ;
- musiqaning tasviriy tavsifi (tabiat, o'yin, ertak, xazil, o'yinchoqlar obrazlari.. kundalik hayot) haqida tushunchaga ega bo'lish ;

- nota chizig'i, skripka kaliti, etti tovush haqida umumiy tasavvurga ega bo'lish;

- musiqiy ifoda tavsifiga qarab ijro tiplari sust, sekin, o'rta va tez suratlarda ijro etilishini bilish;

- kuyga tavsif berish (sekin, tez, sakramali) va unda nima ifodalanganligin bilish;

- xalq cholg'u asbobolaridan doira, rubob, nog 'ora, karnay bilan tanishish.

O'quvchilar egallashi kerak bo'lgan ko'nikma va malakalar:

- asar ohangidan unda nima tavsiilanganligini,- uning ifoda tavsifi (quvnoq, sho'x, g'amgin, hazil va boshqalar) orqali aniqlash;

- cholg'u asboblari- bilan tanishish (doira, rubob, nog'ora, karnay);

- ritmik ifodalarni chorak va nimchorak notalar bilan tasvirlangan kartochkalarga qarab. chapak chalib kuylash;

- chapakda va bolalar cholg'u asboblarida chalib musiqaga ritmik jo''r bo'lish ;

- dirijorning "diqqat", "nafas" va "tugatish" kabi asosiy ish oralariga amal qila olish;

II-sinf

Oquvchilar o’zlashtirishi kerak bo’lgan bilimlar:

- asarning nomi, ijodkorlari va badiiy mazmuni haqida umumiy tasavvurga ega bo'lish:

- musiqaning ifoda tili-kuy, registr va dinamik tuslari haqida tushunchaga ega bo' lish,

- nota yo'lida yetti asosiy bosqichning joylashuvini bilish; cholg'u asboblari, g'ijjak, qashqar rubobi, nog'ora bilan (anishish;

- yakkanavoz, yakkaxon, cholg'uchilar va xonandalar ansambilini haqida tushunchaga ega bo'lish;

- kuyning tuzilishi, uning ifoda vositalari haqidagi tushunAhalar; O'quvchilar egallashlari lozim bo'lgan ko'nikma ya nialakalar:

- asarning musiqiy tavsiflari tahlilida qatnashish va o'z nuqtai nazarini bayon etisr:

- cholg'u asboblarini tovush tembridanajrata olish ;

- tinglash orqali musiqaning ijro turlari yakkanavoz, yakkaxon, dasta yoki orkestr ekanligini ajrata bilish;

- dirijorlik ishoralari yordamida sof unisonda xor bo'lib kuylash;

III sinf

O'quvchilar o'zlashtirishi kerak bo'lgan bilimlar :

- ansambl, orkestr va xor haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish.

o'rganilgan qo'shiqlaming mazmunini va mualliflari haqida tushunchaga ega bo'lish;

- musiqa savodiga doir kuy, usui. ritni, sural, o'lehov notalar shakli va pauzalar cho'zimi. nota yo'lidagi o'mi; major va minor lad (tuzuk) lari xususiyatlari, ulaming uchtovushliklari; oddiy musiqashakllaji, volta, repriza haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish;

- tinglangan mjusiqa asarlarining mazmuni. janri (qo'shiq, marsh, raqs) va mualliflari haqida umumiy bilimlarga ega bo'lish:

O’quvchilar egallashlari kerak bo'lgan ko’nikma va malakalar:

- qo'shiqlar kuylash va ularning janri, shakli, ifoda vositalari haqida fikr bildira olish;

- mashq va qorshiqiar kuylaganda o'qituvchining dirijyorlik ishoralariga qarab ansambl bo'lib kuylay olish o'z cfrnida nafas olish, qo'shiq so'zlarinito'g'ri talalTuz qilish, dinamik belilarga rioya etib kiiylajy olish;

- musiqa asarini diqqat bilan tinglash, uning shakli, qismlariQumlalari), qaytarish va tugatish joylari, janr (qo'shiq, raqs, marsh) undagi major yoki minor tavsifi, ijro tun va asboblar ishtirokini aniqlay oli|sh;

- oddiy nota yoziivlaridan o'rganilgan nota belgilarini topib aniqlay oish; - musiqa tavsifi raqs, turli harakatlarda ifodalab ko'rsata olish;

- chapak va bola ar kichik urma cholg'u asboblarida chalib musiqaga ritmik jo'r bo'la olish;

IV sinf

O’quvchilar o’zlashtirishi kerak bo’lgan bilimlar ;

- Xalq musiqa ijodi haqida tushuncha ;

- O'zbek xalq musiqasining ommaviy janrlari; qo'shiq, alia, lapar, yalla, terma, bolalar qo'shiqlari, ommaviy kuylar;

- O'zbek musiqasida bastakorlik uslubi hamda kompozitorlik ijodi haqida umumiy tushunchaga ega bo'lish;

O'quvchilar egallashi kerak bolgan ko'nikma va malakalar:

- xalq musiqa janrlarini ohang va ifoda tafsiflariga ko'ra ajrala bilish :

- bastakorlik va kompozitorlik usiibiga mansub asarlarning tuzilishi va ijro uslubidan ajrata olish:

- ommaviy xalq musiqa janrlarini kasbiy musiqa (ashula, katta ashula)dan farqlay olish;

- mashq va qo'shiqlami nota yozuviga qarab kuylash;

- kichik cholg'u asboblarida chalib, musiqaga ritmik jovr bo'lish;

ma'lum she'r parchalariga kuy bastalash:

II BOB. Musiqa darslari jarayonlarida uquv faoliyatlarining nazariy va amaliy mashg’ulotlar vositasida bajarilishi.

Dars musiqa tarbiyasi tizimida etakchi omil hisoblanadi. Chunki, bolalar yalpi tarzda qamrab olinadi. Musiqa bolalami aqliy hamda axloqiy rivojlanishida katta ijobiy ta'sir ko'rsatadi. SHuning uchun musiqa darslari eng avvalo, tarbiya darsi deyiladi. Fanning nomi faqatgina musiqa o'qitish metodikasi emas, balki musiqa tarbiyasi metodikasi deyiladi. YAngi dastur mazmunida dars o'tisli uchun musiqa o'qituvchisi o'zining musiqiy va nazariy bilimlarini takomillashtirishi lozim. Bugungi kunda musiqa insonni shakllanishida muhim goGo'ynaydi, uning hissiyoti va fiziologiyasiga aktiv ta'sir ko'rsatadi. Umumta'lim maktablarining asosiy vazifalaridan bin", o'quvchilarni fikrlash va o'ylashga o'rgatishdir. Bu vazifani amalga oshirishda musiqa darsi muhim ahamiyatga ega. Bunda o'qituvchi bolalami ma'lum bir musiqa asari bilan tanishtirib uni ifodali, "jonli"qilib ijro etib, o'quvchilar diqqat e'tiborini asarga jalb etadi, ulaming nutqini o'stirish, fikrlash qobiliyatini, dunyoqarashini kengaytiradi, emosional xis-tuyg'ulariga ham aktiv ta'sir etadi. Musiqa darslarining mazmunida faqatgina o'zlashtirish emas, balki o'quvchilar ongining voqealikka munosabatini rivojlantirish, estetik madaniyatini tarkib toptirish va boshqa ichki his-tuyg'ularini shakllantirish nazarda tutiladi. O'qituvchining darsga ijodiy tarzda yondoshishi muhim aliamiyat kasb etadi va bir qancha vazifalarni o'z oldiga maqsad qilib qo'yadi.

- musiqa tarbiyasida yangi metod va vositalar izlash;
- hayot va san'at o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni musiqa madaniyatining mazmuni va ma'nosini ifodalash tushuntirish maqsadida aniq hodisalar va misollardan foydalanish.

Ushbu voqealarni amalga oshirishda o'qituvchi jiddiy tayyorgarlik ko'rishi, o'z uslida tinmay ishlashi, ya'ni bilini saviyasini, madaniyatini. ilmiy adabiyotlar, yangi dasturlar, badiiy adabiyotlar, teatr. muzeylarga borib (tinmay) ongini oshirish yo'llarini takomillashtirib borishi zarur. Musiqa darslari olib boriladigan sinfxonasini did bilan namunali jihozlangan bo'lishi muhim rol' o'ynaydi. Texnika vositalari, metodik ko'rgazmali qurollar, pianino cholg'u asbobi va O'zbek xalq cholg'u asboblari bilan jihozlangan bo'lishi, yangi dasturdan foydalanib, dars reja-

konspektlarini tuzib yangi texnologiyani qo'llab olib borilishi kerak. SHunday qilib, musiqa darslarining barcha faoliyatlarini maqsadi va mazmuni darsni mavzularini yoritib, hayot bilan bog'lab, darsning hamma qismlarini bir-biri bilan uzviy olib borishni talab etiladi.

Musiqa darsi boshqa darslardan o'zining badiiyligi, qiziqarliligi va bolalarga ko'proq ijodiy zavq, emosional tuyg'ular va obrazli kechinmalar uyg'otishi bilan ajralib turadi. SHuning uchun musiqa darsi eng avvalo, tarbiya darsidir. Musiqa darslari quyidagi spesifik xususiyatlari bilan boshqa darslardan farq qiladi:

1) U musiqa nazariyasi va ijrochiligiga doyr turli faoliyatlardan: vokal-xor mashgulotlari, musiqa savodi, musiqa tinglash. bolalar cholgu asbobida chalish, ritmik harakatlar bajarish elementlaridan iboratdir.

2) Musiqa boshqa san'at turlaridan o'zining ifoda vositalari, ya'ni "tili" bilan farq qiladi. Agar badiiy adabiyot so'z bilan, tasviriy san'at ranglar bilan, raqs san'ati harakat bilan ifodalansa, musiqa esa musiqiy tovushlarda vujudga kclgan ohang vositasida ifodalanadi. YUqoridagi san'at turlarini ko'rish va cshitish orqali idrok eteak, musiqani faqatgina diqqat bilan tinglabgina ifoda etamiz. SHuning uchun ko'zi ojiz kishilardan ham etuk musiqachilar etishib chiqqan.

3) Musiqa aniq vaqt o'lchovi bilan bog'langan san'atdir. SHuning uchun, ijro etilayotgan musiqa tempiga sozlanib, lining har bir elementini diqqat bilan tinglamasak. asarni mukammal idrok etolmaymiz. Mumtoz asami qayta-qayta tinglaganda Lining yangi-yangi badiiy qirralarini his etamiz.

4) Musiqa bolalarga aktiv emosional ta'sir ko'rsatadi, quvontiradi hamda ijodiy kechinmalar uyg'otadi. YAxshi, mazmunli, qiziqarli musiqa darsidan bolalar xordiq chiqarib, badiiy ozuqa oladilar. quvnoq. xursand bo'lib chiqadilar. Xullas, musiqa darsi o'zining aktiv psixologik ta'siri bilan boshqa fanlardan farq qiladi.

SHuningdek, musiqa darsi boshqa fanlar bilan xam chambarchas bog'liqdir. Tasviriy san'at, adabiyot, ona tili, mateniatika, tarix, pedagogika, psixologiya, vokal, ritmika va boshqalar. Bular musiqa darsini hayot bilan bog'lashga, mazmunli, qiziqarii qiiib darsni olib borishga yordam beradi. Musiqa darsi o'zining aralash dars tipi bilan ham, boshqa fanlardan farq qiladi. Musiqa darsining

strukturasi 3 asosiy faoliyat turidan: musiqa tinglash, musiqa savodi va xor bo'lib qo'shiq kuylashdan iborat.

O'rta sinflarda musiqa darsi 3 ta asosiy faoldiyatlardan tuziladi:

- Xor bo'lib kuylash
- Musiqa savodi
- Musiqa tinglashdan iborat.

Boshlangich sinflarda esa dars faoliyatlari 5ta bo'ladi

1. Xor bo'lib kuylash
2. Musiqa savodi
3. Musiqa tinglash
4. Musiqaga mos harakatlarni bajarish
5. Bolalar cholg'u asboblarida jo'r bo'lishdan iborat bo'ladi.

Chunki, mazkur dars faoliyati negizida boshlang'ich sinf o'quvchilarida, eng avvalo, niusiqaga aktiv qiziqish, musiqa taassurotlarini tarkib toptirish va zaruriy musiqaviy tajribalarni hosil etish asosiy vazifa qilib qo'yiladi. Bu yoshdagi o'quvchilarda hali diqqat-e'tibor uncha turg'un bo'lmaydi, ular ko'proq serharakat, o'yinga moyil bo'ladilar. Musiqa darsida o'quvchilarni quvnoq kuy va qo'shiqlarni tinglash, kuylash, raqs harakatlarini bajarish hamda chapak chalish ishtiyoqlari tez olib boradi. Bunga esa darsdan musiqa faoliyati turlarini maqsadga muvofiq almashib turishi qo'l keladi. SHu bilan birga musiqa haqidagi yangi tushunchalar paydo bo'lib, musiqani ongli o'rganishga qiziqish kuchayib boradi. Buning natijasida kuylashda va boshqa amaliy faoliyatlarni bajarishda aktivlik uyushqoqlik, ifodalilik va obrazlilik kabi xususiyatlar tobora aniq namoyon bo'lib boradi. SHuni, qayd etish iozimki, garchi darsning kalcndar'-mavzuli rejasi, dastur asosidagi musiqa faoliyatlari tarkibiga qarab, tuzilsada dars hamma vaqt ham ovozlarni sozlash yoki, musiqa tinglashdan boshlanishi shart emas. YA'ni darsning tuzilishi barqaror mavzuli tizimda emas, balki mavzuli rejadagi asarlarni o'ziashtirish uchun musiqa faoliyatini qaysi turidan boshlab, qaysi turidan tutatilsa

ham, bolalami musiqaga va dars mazmuniga ko'proq qiziqtira olish va pedagogik maqsadga samaraliroq erishish mumkinligi muhimdir. Demak, darsda qo'llanadigan har bir musiqiy faoliyat turi darsning ajralmas mantiqiy bo'lagi bo'lib, aniq pedagogik maqsadga qaratilmog'i Iozim. Natijada bolalarda musiqaviy didni shakllantirib, musiqani san'at sifatida axloqiy estetik jihatdan ongli idrok etishga tayyorlash ko'zda tutiladi.

II.1.Boshlang’ich sinflarda dars faoliyat turlarini bajarishning o’ziga xosligi.

«MUSIQAMADANIYaTI» DARSLARIO’QUVFANI SIFATIDA

2.1. «Musiqamadaniyati» darslariningmaqsadvavazifalari

2000 yildaDavlatta’limstandartiasosidatasdiqlanganumumta’limmaktablarimusiqadasturi vao’quvpredmetiendilikda«Musiqamadaniyati» debatalishibejizemas. SHudasturgako’ra«milliymusiqata’limtarbiyaning***maqsadi***yoshavlodnimilliymusiqamerosigavorislikqilaoladiganhamdaumumbashariymusiqaboyliginiidroketaoladiganmadaniyatliinsondarajasidavoyaga yetkazish», ya’nio’quvchilardamusiqamadaniyatinishakllantirishdir.

«O’quvchiningmusiqiymadaniyati» tushunchasikengqamrovlibo’lib, quyidagilarnio’zichigaoladi:

-o’quvchiningijtimoiy-badiiyshaxsiytajribasi – axloqiy estetikqarashlari, hissiyotlari, didvaehtiyojlari;

-o’quvchiningmusiqiyrivojlanganligi – musiqasan’atigaqiziqishi, musiqagaemotsionalmunosabati, musiqiykuzatuvchanligi,turlixilbadiiymusiqanamunalarigabo’lganehtiyoji;

-o’quvchiningmusiqiybilimlari – musiqaniidrokvaijroetishuchunlozimbo’lgantasavvur, bilim, malakavako’nikmagaegaligi,san’atvahayotgahissiymunosabati, rivojlanganmusiqiy-estetikdidi, musiqagabo’lgantanqidiysaralashmunosabativahk.

O’quvchilardamusiqamadaniyatinishakllantirishmaqsadidabirqator***vazifalar***belgilanadi:

- musiqiyta’lim-tarbiyanihayotbilanbog’labolibborish;
- o’quvchilarningmusiqasan’atigamehr, qiziqishlarinio’stirish;
- musiqiy-badiiydidnivamusiqafaoliyatlarigaehtiyojini rivojlantirish;
- musiqahaqidabilim, malakalardoirasinitarkibtoptirish;
- iqtidorlio’quvchilarningmusiqiyrivojlanishlariuchunsharoityaratibberishvaularning badiiyehtiyojiniqondirish;
- musiqiyfaoliyatlarjarayonidabadiiy-ijodkorlikhis-tuyg’ularinirivojlantirish;
- musiqiyasarlarningbadiiy-g’oyaviymazmunivositasidao’quvchilardaaxloqiy-estetikqarashlarnitarbiyalash.

Musiqahaqidagibilimlarnitizimliravishdao’zlashtirish,malakavako’nikmalarni shakllantirish, birinchinavbatda, bolalardahissiyta’sirchanlikni, musiqagaqiziqishnirivojlantirishgaqaratilganbo’lishilozim. «Tarbiyaningengoliyko’rinishi – tuyg’ulartarbiyasi» debyozadiqozoqshoiriM.SHoxonov.

Umumta’limmaktablaridamusiqata’limianiqishlabchiqilgantizimasosidaolibboriladi. Butizimo’zarobog’langantarbiyaviy,ta’limiyvarivojlantiruvchivazifalarnio’zichigaoladi.

Tarbiyaviyvazifalargao’quvchilardamusiqagabo’lganqiziqishvamuhabbatni, musiqabilanmuloqotdabo’lishehtiyojinitarbiyalash,ulardaestetikhislarni, badiiydid, ahloqiysifatlarvadunyoqarashlarnitarbiyalashkiradi.

Ta’limiyvazifalargao’quvchilarnimusiqatinglash, jamoabo’libkuylash, bolalarcholg’ularidachalish, musiqasavodi, musiqa-ritmikharakatlarbajarishkabiturlimusiqiyfaoliyatlargao’rgatish, ularnio’zbekxalqivajahonmusiqamadaniyatiningnodirasarlaribilantanishtirish,

ulargamusiqahaqida, kompozitorlarvaijodkorlar, cholg'ular, qo'shiqchilikovozlari, janr, uslub, shakllarvahokazohaqidabilim-tasavvurvamalakalarberishkiradi.

Rivojlantiruvchivazifalaro'quvchilardamusiqiy-ijodiyqobiliyatlarni, musiqiyidrokvadiqqatni, tasavvur, musiqiyeshituvvaxotirani, kuylashovozlari, musiqiyasarhaqidaijodiyfikryuritaolishvaungabahoberishmalakalarinihosilqilishnin azardatutadi.

O'quvchilargamusiqiyta'limberishtarbiyalovchivarivojlantiruvchibo'lishilozi m. Bumusiqiypedagogikaningmuhimtalablaridanbiridir.

2.2. «Musiqamadaniyati» darslariningxususiyativatuzilishi

Musiqiytarbiyaningmaqsadvavazifalariuningmazmunivashaklinibelgilaydi.

Musiqadarsi – maktabdamusiqao'qitishnitashkiletishningasosiyshaklidir. Maktabdamusiqiyto'garaklar, fakulьtativmashg'ulotlarolibboriladi, ammodarshammabolalarniyalpitarzdaqamrabolishisabablio'zahamiyatiniyo'qotma ydi.

Musiqadarslaribirqatorxususiyatlarigako'raboshqafanlardanfarqqiladi:

birinchidan – musiqadarslariboshqamaktabfanlaridano'ziningbadiiyligi, bolalardaemotsionaltuyg'uvakechinmalaruyg'otishibilanajralibturadi. Musiqaayniqsa, bolalarningaqliyvaaxloqiyrivojigakattaijobiyta'sirko'rsatadi. Ijobiyhis-tuyg'uinsonningaqliyfaoliyatinio'stiradi. Fiziologlarningaytishicha,bolaaqliyrivojiningkalitiuninghissiyotisohasidaturadi.

Musiqamashg'ulotlaribolalarningbadiiyqobiliyatlarinirivojlantirib, ulardaijodiykuch, tasavvur, fantaziyaniuyg'otadi.

Qadimdanma'lumki, badiiyijodiytasavvurbilanilmiyfikrlasho'rtasidakattabog'liqlikbor. V.Belinskiyayganidek: «Ilmvasan'atmazmunibir. Olimfikrlartizimiasosidaishontiradi, ijodkor – obrazlarbilan. Ammoikkalasihambirhilishontiradi».

Musiqiyasardanolinganemotsionalta'siro'qituvchiningifodaliijrosi, mimika, harakat, so'zorqaliyanadakuchayadi. Butundarsmusiqabilan «sug'orilgan» bo'lishilozim. **Musiqa-bolalar-o'qituvchi**– darsningasosiybo'g'inlaridir.

Ikkinchidan– umusiqatarixi, nazariyasivaijrochiligigadoirturlinamunalardankuylash, musiqatinglash, musiqasavodi, musiqatahlilivaadabiyotielementlaridaniborat;

Uchinchidan– musiqadarsio'quvchilartomonidanbajariladiganturlimusiqiyfaoliyatlarnio'zichigaoladi. Boshlang'ichsinflardakuylash, musiqatinglash, musiqasavodi, ritmikxarakterlar, bolalarcholg'ularidaijro, ijodkorlikkabifaoliyatlarqo'llanilsa, o'rtasinflardadarsasosanto'rtafaoliyat: tinglash, kuylashvamusiqasavodivamusiqaijodkorligiasosidaolibboriladi.

Hozirdaamalgatadbiqetilganbuyangidasturmavzulituzilishigaega, ya'niyil, chorakvadarsmavzulari, musiqaning «tili», boyligi,o'zigaxosmazmuni, musiqasan'atiningboshqasan'atlar – rangtasvir,adabiyot, raqsbilanbog'liqliginimuayyanketma-ketlikasosidayoritibberadi.

Darsdao'quvchilaro'zbekxalqmusiqasi, o'zbekkompozitorlariningyorqinajoyibasarlarivajahonmusiqasiningnamunalaribilantanishadilar. O'zbekmumtozmusiqamerosiningnodirasarlaribilantanishishvao'zlashtirisho'quvchilardamusiqamadaniyatinishakllantirishningasosibo'libxizmatqiladi.

Musiqadasturibolalarbog'chasivamaktabbilanuzviylikhosilqiladi. Boshlang'ichsinflardasturibolalarbog'chasidamusiqamashg'ulotlaritarkibiytuzilishinisaqlabqolgan: 6-7 yoshlibog'chabolalarimusiqatinglaydilar, qo'shiqo'rganadilar, raqslarvao'yinlarbajaradilar, murakkabbo'lmaganmusiqiyparchalarnibolalarcholg'ularidaijroetadilar. Musiqiyfaoliyatlarningbundayturliligibolalarmusiqiyqobiliyatlarinirivojlantirishomilidir.

Birmusiqaasariniidroketish (tinglash) qo'shiq, ritmikharakatlarnio'rganishuchunbirnechadarslartalabetiladiki, birdarsningo'zidahamyangiasarbilantanishuv, hamoldingidarsdao'rganilganqo'shiq, asarustidaisholibborishnidavomettirishsodirbo'ladi. Masalan, 1-

sinfo'quvchilaridarsdaI.Akbarovning«Onajonlar» q .shig'iniijroetadilar, N.Norxo'jaevning «Kakligim»qo'shig'inio'rganishnidavomettiradilar, oldingidarsdantanishbo'lgan«Alla» kuyini (I.Akbarov) tinglaydilar, «topishmoq» musiqiy-didaktiko'yinidaishtiroketadilarvanotalarcho'ziminio'rganadilar.

Darsmazmunigaxarakteri, kayfiyati, turlichabo'lganasarlarkiradi, shuninguchundarsningmantiqanyaxlitligigaerishishdadarsningtuzilishini, ya'nifaoliyatturlariningketma-ketligi,darsda «hissiysozni» ushlabturishmaqsadidabirasardanikkinchisigao'tishyo'llarinitopish, aniqlashmuhimdir. Darstuzilishinirejalashtirishdao'quvchilarningjismoniy, emotsional,aqliyholatlarinihisobgaolishlozim. Masalan, boshlang'ichsinfo'quvchilariningdiqqatlariturg'unbo'lmasligisababli, faoliyatturlarinialmashtiribturish, darsgaqiziqishniorttiradi; murakkabqo'shiq, asarnio'rganishdabirdarsdavomidahadebqaytarishdanko'ra,birnechadarsdavomidao'rganishmaqsadgamuvofiq; qiyinmusiqiy-ritmikharakatlarnibajarishdanso'ngto'g'ridan-to'g'riqo'shiqkuylashgao'tishyaxshiemas, chunkikuylashuchunsokinnafasvadiqqatnijamlashtalabetiladivahk.

Darsasosanoldindantayyorlanganrejaasosidao'tishikerak.Darslargatayyorgarlikko'risho'qituvchiningbilimi, mahoratigabog'liqbo'lib, musiqiymaterialningtarbiyaviyta'limiyvarivojlantiruvchitaraflarihamdaularniamalgaoshirishyo'llari,imkoniyatlari, metodlarinianiqlashdao'zifodasinitopadi. Harbirmusiqiyasarnichuquro'rganish, bolalaryoshxususiyatlari, ularningmusiqiytayyorgarliginihisobgaolganholdaasartanlashmusiqiyta'lim-tarbiyanimuvaffaqiyatinibelgilaydi.

Rejalashtirishdadarsningmaqsadi, vazifalari, mazmuni (musiqiyrepertuari) vatuzilishi (faoliyatturlariningketma-ketligi),vositalari, ta'limmetodlarivatexnologiyalarianiqlanadi.Zamonaviymusiqadarsinimaxsusjihozlarsiztasavvuretishqiyin. Musiqaxonasiningestetikbezatilishiturlichabo'lishimumkin, ammousan'atdarsimuhitiniyuzagakeltirishilozim. Darsgaturlicholg'ular,

audiovavideotexnikalari, bolalarcholg’ulari,kompozitorlarportretlari, fonoxrestomatiyalar, rangtasvirasarlarireproduktsiyalarinotajadvallaritalabetiladi. Buvositalaro’quvchilargaturlimusiqiyasarlarnibirnechaijrodako’rsatish,ularningmusiqacholg’ularitembrxususiyatlarinio’rganishlarida,musiqaasarlarinito’laqonliidrok etishlarida, ulardaijrochilikvaijodkorlikqobiliyatlarinio’stirishda (o’quvchilarijrosivamusiqiyijodkorlikelementlarinimagnitofongayozishvaeshittirish), kattaimkoniyathosilqiladi.

SHundayqilib, darsgatayyorgarlikko’rish, unio’tkazishmusiqao’qituvchisidanijodiyyondoshuv, kasbiybilim, tajribavamahorattalabetadi.Xulosa va takliflar.

Umumta’lim maktablarida musiqa tarbiyasini oshira borar ekanmiz, o’qituvchi oldida o’quvchilarni o’z darsiga, musiqaga qiziqish va havas uyg’otish kabi zamonaviy talablar vazifasi turadi. Maktabda ayniqsa boshlang’ich sinflarda qo’shiq aytish, musiqa tinglashga nisbatanpaydo bo’lgan qiziqish va moyillik, asta – sekin yoshlarning san’atga bo’lgan ijobiy munosabatlari va qolaversa ehtiyojlarining tarbiyalanib, shakllanib borishida muhim o’rin tutadi.

Musiqa darsi o’z tabiatiga ko’ra san’at darsidir. Uning rang – barang sermazmun va qiziqarli tashkil qilish har bir o’qituvchidan katta pedagogik va prfessional mahorat talab etadi. Bolalarni san’atga o’rgatish nihoyatda murakkab hamma murakkablik shundaki, ularni emotsional tarzda qiziqtirmay turib, chinakam san’atga o’rgatish mutlaqo mumkin emas.

Bu o’rinda musiqiy mashg’ulotlar jarayonida o’quvchilarning ijodiy faolligini ta’minlash alohida ahamiyatga molik. Musiqani tushinish, uning orombaxsh ta’siridan bahramand bo’lish bilim, malaka va ko’nikmalar qatori emotsional his – tuyg’ularning ishtirokiga ham bog’liq. Asarni ijro va idrok etishda his –tuyg’ular qanchalik faol va chuqur bo’lsa ularni tushnish va o’zlashtirish, to’yinish va zavq olish ham shunchalik ongli va chuqur bo’ladi. Bu holatlar o’z o’rnida ijodiy faollik natijasida sodir bo’ladigan jarayondir. Zero zerikarli va sokinlik xolati sinfda jonli hissiyot xolatini tashkil eta

olmaydi. O'quvchilarni darsga qio'iqtirish birinchi navbatda tinglash va ijro etish uchun tinglanadigan asarlar repertuari bilan bog'liq. Boshlang'ich sinflar uchun tanlanadigan asarlar repertuarining asosiy mezoni o'quvchilarning yoshlariga, qiziqishlari bilim va ko'nikmalar darajasiga mos bo'lish, mavzuning rang – barangligi, g'oyaviy – badiiy sifatini hamda pedagogik qimmati bilan belgilanadi. Boshqacha so'z bilan aytganda, maktabda o'quvchilarning yoshlari va idrok etish qobiliyatlari mas keladigan o'tmish va hozirgi zamonning eng yuksak g'oya va obrazlarini aks ettiradigan, o'zinng shakl va mazmuni bilan go'zal va hayotbaxsh, nafis va hushohang asarlar yangrashi lozim. Zero, faqat mana shundu asarlargina o'quvchilarda darsga nisbatan qiziqish va havas ug'ota oladi, ahloqiy – estetik hissiyotlarini zarur bo'lgan qobiliyatlarini o'stirib boradi. Bu o'rinda zamonaviy qo'shiqlar qatori xalq qo'shiqlaridan keng oqilona foy dalanish darsini yanada qiziqarli va sermazmun bo'lishini ta'minlaydi, yosh ijrochilarda xalqimiz ijodiga, uning musiqa va qo'shiq san'atiga bo'lgan mehr va muhabbat tuyg'ularini shakllantirib boradi. Har bir darsda ijodiy faollik yuzaga keladi.

O'quvchilarni darsga qiziqtirish darslarni naqadar qiziqarli, mazmunli, tushinarli va qolaversa, materiallarning rang – barang bo'lishlariga bog'liqdir. Musiqa asarlar, turfa tusdagi ko'rgazmali qurollar, musiqa haqidagi qiziqarli fakt va ma'lumotlarga boy bo'lgan, boshidan oxirigacha sust bo'lmagan sur'atda tashkil qilinadigan darslar o'quvchilarda katta taassurot qoldiradi.

Men Abdullo Avloniyning "Tarbiya biz uchun yo hayot yo mamot, yo najon yo halokat, yo saodat yo falokat masalasidir" degan fikrni ko'p lushohada qilaman. Buyuk ma'rifatparvarning bu so'zlari asrimiz boshida millatimiz uchun qanchalar muhim va dolzarbdir. Chunki ta'lim tarbiya – ong mahsuli, lekin ayni vaqtda ong darajasi va va rivoji ham belgilaydigan omildir. Binobarin, ta'lim – tarbiya tizimini o'zgartirmasdan turib ongni o'zgartirib bo'lmaydi. Ongni, tafakkurni o'zgartirmay turib esa biz ko'zlangan oliy maqsad ozod va obod jamiyatni barpo etib bo'lmaydi – deb aytgan edi prezidentimiz Islom Karimov.

Hozirgi davr dunyodagi g’oyaviy qarama – qarshiliklar murakkab tus olgan, mafkura poligonlari yadro poligonlaridan ham kuchliroq bo’lib borayotgan davrdir.

Shuning uchun ham yosh avlodni milliy ong va milliy mafkura ruhida tarbiyalash ishiga barcha vositalar ishga solinmoqda.

Bu borada musiqa san’ati xususan qo’shiqchilik ikki buyuk san’at – she’riyat va musiqani o’zida mujassamlashtirgani holda katta tarbiya quroliga aylanadi.

Psixolog olimlarning fikriga ko’ra, musiqa inson bosh miya yarim sharlarida joylashgan asab kataklarining eng ichki qavatigacha yetib boradi va u yerda mavjud bo’lgan boy energiya zaxirasini ishga soladi. Bu o’z navbatidagi asar mazmunidagi g’oyalarni badiiy obrazlarni yanada yaxshiroq tasavvur qilishga imkon beradi. Shuning uchun ham odatda “So’z tamom bo’lgan joyda musiqa boshlanadi” deyiladi. Ya’ni fikrni so’z bilan ifoda qilib bo’lmagan taqdirda uni musiqa orqali ifodalash mumkin bo’ladi.

Biz tanlagan mavzuning dolzarbligi shundaki, musiqa o’qituvchilari oldiga ta’lim va tarbiya yo’lida katta vazifalar qo’yilgan. Nafaqat, ma’naviy, ahloqiy – estetik tarbiyani amalga oshirish balki qo’shiq va musiqa san’ati orqali o’quvchilarda komillik, uning go’zal tabiati insonlarga muhabbat, do’stlik, birodarlik, tinchlik g’oyalarini singlirish vazifalar belgilangan. Bu vazifalar musiqa darslarining har bir saviyasida o’quvchilarning ijodiy faolligini o’stirish orqali amalga oshirish mumkin. Zerikarli sust, lanj, ehtirossiz o’tkazilgan darslar hech bir samara bermasligi shubhasiz to’g’ri va uning aksi har bir mashg’ulot jonli, qiziqarli, sinfning faolligi daorajasida olib borilgandagina ko’zlagan natidalarni berish muqarrar.

Eng muhimi bugungi kunda musiqa san’ati navqiron avlodimizning yuksak ma’navit ruhida kamol toptirishda boshqa san’at turlariga qaraganda ko’proq va kuchliroq ta’sir ko’rsatmoqda.

Bu masala ayniqsa bolalar qalbini o’ziga har tomonlama jalb etadigan musiqa san’atining ahamiyati beqiyos ekanini barchamiz tushunamiz. Zero,

I.Karimov ta'kidlaganidek "Ma'naviyat uzluksiz harakatdagi jarayondir" , fikr, tafakkur, his – tuyg'u tinim bilmaganidek, ularning mahsuli o'laroq ma'naviyat ham doimo o'zgarish va yangilanishda bo'ladi.

Musiqa madaniyati darslari o'quvchilarning ma'naviy, badiiy va ahloqiy ma'naviyatini shakllantirishga milliy g'urur va vatanparvarlik tarbiyasini amalga oshirishga, ijodiy mahorat, nafosat va badiiy didni o'stirishga, fikr doirasi kengaytirishga, ijodiy izlanishga, mustaqillik va tashabbuskorlikni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Musiqa ta'limi Davlat ta'lim standartlari asosida ta'lim mazmuni o'quvchilarining musiqiy bilim va malakalari bilan birga ularda kuzatuvchanlik, xotirani mustaxkamlash, obrazli tasavvur qilish ularda ijodkorlik, mustaqillik, tashabbuskorlik badiiy va musiqiy did kabi xislatlarni rivojlantirishni ta'minlaydi.

Musiqa tinglash, qo'shiq kuylash va musiqa savodi mashg'ulotlari darsining mustaqil qismi emas, balki dars mavzusini ochib beruvchi musiqa faoliyatlari sifatida qabul etiladi.

Musiqa tinglash, qo'shiq kuylash orqali yosh avlodni ma'naviy dunyosini har tomonlama takomillashtirishda ular axloqiy tarbiyani kamol toptirishda musiqa madaniyati fani katta ahamiyatga egadir.

Prezidenet Islom karimovning "Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaarf etishning yo'llari va choralari" haqida.

Mamlakatimizda barqaror va samarali iqtisodiyotni shakllantish borasida amalga oshirib kelayotgan islohotlar bugungi kunda o'zining natijalarini namoyish etmoqda. Jumladan, qisqa vaqt ichida iqtisodiyotda tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, alohida daromadlarni o'sishini ta'minlash, samarali tashqisavdo hamda investitsiya jarayonlarini kuchaytirish, qishloq xo'jalagini islox qilish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasini barqaror

rivojlantirish bank – moliya tizimi faoliyatini mustahkamlashda ahamiyaьli yutuqlar qo’lga kiritildi.

Biz mamlakatimiz ijtimoiy – iqtisodiy rivojlanishning joriy va istiqboldagi chora – tadbirlarining belgilashda jahon moliyaviy inqirozi oqibatlarining ta’sirini har tomonlama hisobga olishimiz, iqsodiy rivojlanish dasturini ushbu jarayonlar ta’siri nuqtai – nazaridan shakllantirishimiz va ulrani izchil amalga oshirishimiz taqazo etiladi. Bu boradagi chora – tadbirlar Prezidentimiz I.Karimovning “Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi, O’zbekiston sharoitida uni bartaarf etishning yo’llari va choralari” nomli moliyaviy – iqtisodiy inqirozning mazmun – mohiyati, namoyon bo’lish shakllari, kelib chiqish sabablari, uning O’zbekiston iqtisodiyotiga bo’lgan omillar bayon qilib berilgan.

Asarda o’zbekiston uchun inqirozni bartaraf etish va jahon bozorida yangi marrralarga chiqishning ishonchli yo’li sifatida 2009 yilga mo’ljallangan iqtisodiy dasturning quyidagi eng muhim ustuvor yo’nalshlari belgilab berilgan.

mamlakatimizda qabul qilingan 2009-2012 yillarda jahon iqtisodiy inqirozi oqibatlarining oldini olish va bartaraf qilish bo’yicha inqirozga qarshi dasturni amalga oshirish, shu asosda iqtisodiy o’sishning uzoq muddatli barqaror sur’atlarnii va iqtisodiyotining mavozanatli rivojlanishini ta’minlash;

tarkibiy o’zgarishlarni davom ettirish va iqtisodiyotni diversifakitsiyalash buni birinchi navbatda xalqaro davlat standartlariga javob beradigan, ichki va tashqi bozorlarda talab katta bo’lgan raqobatbardosh maxsulotlarni ishlab chiqarishga yo’naltirilgan iqtisodiyotning eng muhim tarmoqlarini modernazizatsiya qilish, ttaxnik va texnologik jihozlash yo’li bilan amalga oshirish;

qishloq turmush sifatini va qiyofasini tubdan yaxshilashga, qishloq joylarda ijtimoiy va ishlab chiqarish shifra tuzulmasini jadal rivojlantirishga, mulkdorlik va kichik biznesning maqomi, o’rni va ahamiyatini tubdan qayta ko’rib chiqishga, fermer xo’jaligini rivojlantirishini har tomonlama qo’llab

quvvatlashga yo'naltirilgan uzoq muddatli o'zaro chuqur bog'langan chora – tadbirlar keng kompleksini amalga oshirish;

aholi bandligini ta'minlash uning turmush sifatini oshirishning eng muhim omili sifatida xizmatlar ko'rsatish sohasi va kichik biznesini jadal rivojlantirish;

mamlakatni modernatsiya qilish va aholi bandligini oshirishning eng muhim omili sifatida ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilmani yanada rivojlantirish;

banklar ishini yanada takomillashtirish va aholi, xhjalik yurituvchi sub'ktlarning bo'sh mablag'larini tijorat banklaridagi depozitlarga jalb qilish ni rag'batlantirish.

Prezidentimiznng ushbu asarida belgilab berilgan O'zbekiston iqtisodiyotini barqaror va mutanosib rivojlantirish, jahon bozorida mustahkam o'rin egallash, shular asosida izchil iqtisodiy o'tishni ta'minlash, xalqimizning hayot darajalari borasidagi vazifalarni to'liq va samarali amalga oshirish eng avvalo jamiyatimiz a'zolari tomonidan ularning mazmun – mohiyastini teran va chuqur anglab etilishini taqazo etadi. SHunga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining tavsiyaga ko'ra Prezidentimiz I.Karimovning Jahon moliyaviy – iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaarf etishning yo'llari va choralari" nomli asarlarini talabalar tomonidan chuqur va har tomonlama o'rganish, unda ko'rsatib o'tilgan dolzarb masalalarioning tub mohiyatini anglash, 2009 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim yo'nalishlarini bilish maqsadida maxsus kursni joriy etish muhim ahamiyat kasb etadi.

2. Musiqa san'atida investitsion muhitni qaror toptirishning o'ziga xos jihatlari Investitsiyalar aslida nemischa "", lotincha "" , so'zidan olingan bo'lib, asosan ishlabchiqarishga uzoq ьmuddatli qo'yilmalar sarfi, ya'ni harakatlar yig'indisi deb talqin etiladi.

Investitsiya deganda kelgusi foyda olish yoki ijtimoiy samaraga erishishi maqsadida iqtisodiyotning turli tarmoqlariga investorlar tomonidan

uzoq muddatga qo'yiladigan barcha turdagi mulkiy, moliyaviy va intelektual boyliklar tushuniladi.

Kapital qo'yilmalar deganda esa, yangi ob'ektlarni qurish, amalda faoliyat yuritayotgan korxonalarni ta'mirlash, texnik qayta jihozlash va kengaytirish hamda mashina va uskunalar, instrumentlar sotib olish loyiha – qidiruv ishlari bilan bog'liq harakatlar yig'indisi tushuniladi.

Intetektual investitsiyalarga mutaxasislarni tayyorlash, tajriba ilmiy tekshirish, litsenziya, avtorlik huquqi va boshqalar kiradi.

Investitsiyalar kim tomonidan kiritilishigv qarab 2 turga bo'linadi.

Ichki investitsiyalar

Tashqi investitsiyalar

Ichki investitsiyalar – bu mamlakat xududida ichki investorlar tomonidan amalga osho'irilladigan investitsiyalar hisoblanadi.

Tashqi investitsiyalar – bu foyda olish maqsadida chet el investorlari tomonidan boshqa dvalat iqtisodiyotiga qo'yiladishan investitsiyalardir.

Investitsiyadar iqtisodiy kategoriya sifatida qator funktsiyalarni bjaradiki, ularsiz har qanday davlatning iqtisodiyotini narmol rivojlantirish mumkin ema.

Investitsiyalar makro darajada:

ishlab chiqarishni kengaytirish, siyosatni amalga oshirishda ;

ilmiy – texnika taraqqiyotini jadallashtirish, milliy

maxsulotlarni raqobatbardoshligini ta'minlash va uning sifatini oshirishda;

soliqni saqlash, malaniyat, ta'limni yanada rivojlantirish va

boshqa ijtimoiy muammolarni yechish;

ishsizlik muammosini yechish yoki yengillashtirishda;

harbiy – sanoat kompleksini konversiya qilishda ;

davlatning harbiy qudratini ta'minlashda va boshqa muammolarni yechishda asoso bo'lib hizmat qiladi.

Mikro darajada esa investitsiyalar:

ishlab chiqarishni rivojlantirish va kengaytirish;

asosiy fondlani jismoniy va ma’naviy eskirishga yo’l qo’ymaslik;

ishlab chiqarishning texnik darajasisni oshirish;

korxona mahsulotini raqobatbardoshlagini ta’minlash va uning sifatini oshirish;

qimmatli qog’ozlar sotib olish va boshqa korxona aktivlariga o’z mablag’ini sarflash maqsadlariga erishishi uchun zarurdir.

Ma’lumki, musiqa san’ati va uning amaliy yo’nalishlaridagi faoliyatni moliyalashtirish bir qator o’ziga xos xususiyatlarga ega. Jumladan, birinchidvan, maxkur yo’nalishlaridagi faoliyat individual mehnatga asoslanib, odatda ijodiy xarakterga ega. Bu esa mazkur faoliyatni moliyalashtirishda tavakkalchilik xavfini oshirib, investitsiya bozorida taklif hajmini kamaytiruvchi omillardan biri hisoblanadi.

Ikkinchidan, musiqa san’ati sohasida barqaror investorlarni jalb qilishda e’tibor qaratilishi mumkin bo’lgan jihatlardan biri, odatda san’atning bu turi xizmatlar bozoridagi eng “bozori - chaqqon” turizm bilan qaysidir ma’noda yonma –yon kelishidir. Musiqa san’ati yo’nalishida investorlar diqqatini toshrtishda qo’shimcha faoliyat turlaridan o’rinli foydalanish maqsadga muvofiq.

Uchinchidan, musiqa san’ati sohasidagi faoliyatni moliyalashtirishda davlat hamda nodavlat – notijorat tashkilotlari faolligi keng talab etiladi. CHunki, birinchidan musiqa san’ati jamiyatda insoniylik, ahloq qadriyat, milliy o’zlik va g’ururni targ’ib qilishdagi muhim qurol hisoblanadi. Ikkinchidan esa, jamiyatni targ’ib qilish, kishilarda musiqiy asar mazmun – mohiyatini tushuna olish qobiliyatini rivojlantirish o’ziga xos qiyinchiliklarga ega bo’lib, bu eng avvalo jamiyatning madaniy saviyasini oshirish bilan uzviy bog’liq .

Prezident I.Karimsovning 2010 yil 27 yanvarda vazirdar maxkamasida “Asosiy vazifamiz – Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimix farovonligini yanada yuksaltirishdir.” Mavzusida so’zlagan nutqidan kelib chaqadigan ustivor vazifalar va xulosalar.

“O’tgan yili malakatimiz hayotida haqiqatdan ham ulkan tarixiy ahamiyatga ega bo’lgan eng muhim ijtimoiy dasturar – kadrlash tayyorlash milliy dasturi va maktab ta’limining rivojlantirish davlat umumiylik dasturining ijrosi amalda nihoyasiga yetkazildi.” 9 yillik umumta’lim maktab bosqichini va 3 yillik o’rta maxsus kasb – xunar ta’lim bosqichining o’z ichiga olgan uzluksiz yaxlit ta’lim tizimi yaratildi. Bir so’z bilan aytganda farzandlarimizga unumli ta’lim bilan birga zamonaviy kasb – xunarlarga ega bo’lishi imkonining beradigan 12 yillik ta’lim tizimiga o’tish yakunlanmoqda

Yurtimizda “2010 yil Barkamol avlod yili” deb e’lon qilinganidan yaxshi habardorsiz.

Biz farzandlarimizning nafafqat jismoniy va ma’anviy sog’lom o’sish balki ulaning eng zamonaviy intelektal bilimlarga ega bo’lgan uyg’un rivojlangan shaxslar bo’lib, XXI asr talablariga javob beradigan barkamol avlod bo’lib, voyaga yetish uchun zarur barcha imkoniyat va sharoitlarni yaratishni o’z oldimizga maqsad qilib qo’yganmiz.

2009-2010 yillarga mo’ljallangan Inqirozga qarshi choralar dasturi samaradorligini holisona baholandi. Jumladan, Oliy va o’rta maxsus ta’lim tizimida ham inqirozga qarshi choralar dasturi ishlab chiqildi. Hamda butun jahonda yuz berayotgan inqirozning chora – tadbirlari professor –o’qituvchilar va talaba yoshlar o’rtasida o’rganildi.

SHunga ko’ra har fanday sharoitda ham musiqa ta’lim tizimini rivojlantirish, o’sib kelayotgan barkamol avlodga musiqa ilmining nozik sirlarini o’rgatish borasida istiqbol rejalar tuzib olindi.

Mamlakatimiz moliyaviy – iqtisodiy, byudjet, bank – kredit tizimining barqaror hamda uzluksiz ishlashini ta’minlash, iqtisodiyotning real sektori tarmoqlari va korxonalariga yordam ko’rsatish, aholini qo’llab – quvvatlashga od bir qator ma’naviy – ma’rifiy tadbirlarni o’tkazish, katta kontsertlar uyushtirib bundan tushgan daromadni kam ta’minlangan oila farzandlariga yordam tariqasida berib borish rejalashtirildi.

Investitsiya maqsadlariga yo’naltirilgan kreditlarning umumiy kredit portfelidagi ulushi qariyib 70 foizga yetgan.

Mamlakatimizda 2009 yilda eksport hajmi 2,4 foizga oshgan.

Inqirozga qarshi choralar dasturini amalga oshirishda investitsiyalarni jalb etish, avvalo, ichki manbaalarni safarbar etish hisobidan iqtisodiy tizimining muhim tarmoqlarini jadal modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlash, transport kommunikatsiyalarni yanada rivojlantirish rejalashtirilgan. Oliy va o’rta ta’lim vazirligiga qarashli barcha ta’lim muassasalari qatori universitetda ham, fakulьtetda ham jumladan musiqiy ta’lim kafedrasida ham iqtisodiy tizimning muhim tarmoqlarini modernizatsiya qilish, hozirgi vaqtda dars tsamaradorligiga erishishda zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan, texnik vositalarini qayta jihoo’lash ishlari oldiga surish lozim.

Aholining real daromadlari yil davomida 26,5 foizga, ish haqi, pentsiya va nafaqalar 40 foizga o’sgan.

Prezidentimiz ma’ruzasini yuqoridagi taxlilidan kelib chiqib kafedra professor – o’qituvchilari tomonidan va ko’p sonli talabalar quyidagi vazifa va tadbirlarni dasturi – amao qilib belgiladilar:

Kafedra professor – o’qituvchilari tomonidan Prezidentimiz ma’ruzasini to’la va ilmiy asosda o’rganish va tahlil qilish.

Aspiratlar, magistrlar va bakalavrlar o’z dissertatsiya va bitiruv malakaviy ishlarida ma’ruza ma’lumotlaridan foydalanish va tegishli qismlarida o’z aksini toptirish.

Akademik guruhlarda ma’ruzani to’la o’rganish va ilmiy mushohada, muhokama hamda munozaralar uyushtirish.

O’qitilayotgan barcha fanlarda ma’ruza ma’lumotlaridan foydalanish. Jumladan, ma’naviyatiimzni yuksaltirish borasida ajdodlarnng nob durdonalaridan, musiqa ilmiga oid namunaviy manbaalaridan keng foydalanib borish.

Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligi yanada yuksaltirish borasida ma’naviy va ma’rifiy ishlarni yanada kuchaytiorish.

Yurtboshimizning milliy g'oya va dasturiga oid ibratli va bajarilishi zarur bo'lgan maqsad vazifalarni bajarishni o'z oldiga rejalashtirish.

Ta'lim olayotgan talabalarimizda Prezident ma'ruzasi yuzasidan fikrlash, tafakkur yuritish, ifoda etish, tasvirlay olish xislatlarni shakllantirish. Musiqa ta'lim tizimini rivojlantirishga oid kasbiy mutaxassislik qobiliyatini kuychaytirgan holda yurt uchun xizmat qilish.

O'z vataniga, xalqiga va Prezidentiga sadoqatli va matonatli barkamol avlod bo'lib yetishtirishlarida Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligi hayotimiz omili ekanligi xissiyotlarini shakllantirish. Yabiz hech kimdan kam bo'lmaymiz shiori ostida O'zbekistonni buyuk davlatga aylantirishga hissa qo'shib borish.

Mamlakatimizning ijtimoiy – iqtisodiy taraqqiyoti, ertangi kunimiz uchun, talabalarimiz, farzandlarimizning bahti uchun tinmay mehnat qilish, izlanish, fidoyilik ko'rsatish – bu barchamizning muqaddas burchimiz ekanligini anglash va bu borada bilimimiz, tajribalarimiz, shijoatimizni ishga solib o'sib kelayotgan yosh avlodga milliy ta'lim – tarbiya berishda musiqaning nozik sirlarini o'quvchi yoshlarga o'rgatib borish, ularda nafosat tarbiyasini ulug'lash, shu bilan birga ularnng dunyoqarashlarini boyitish. Ona vatanni qadrlash, o'z ustozlari o'z jamoasi va do'stlarini hurmat qilishni o'rganib va o'rgatib borish.

3.2. Prezident I.A.Karimovning "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida" asarining g'oyaviy mazmuni.

Kitob haqida umumiy ma'lumot

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning "O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida" kitobi 2011 yil avgust oyida mamalakatimiiz mustaqilligining 20 yillik bayrami arafasida nashrdan chiqdi.

Kitobning asosiy qismidan Prezidentimiz Islom Karimovning 1989 yil 24 iyunidan 1992 yilning 4 yanvariga kahar, ya'ni uning respublikamiz raxbari

sifatidagi faoliyatining birinchi kunidan to mamlakatamiz istiqlolga erishganidan so'ng umumxalq saylovi asosida mustaqil O'zbekiston Prezidenti etib saylanishi va uz vazifasini bajarishga kirishish sanasigacha bulgan davrda so'zlagan nutqlari, ma'ruzalari, maqola va intervьyulari, Yurtboshimiz tomonidan imzolangan farmon va qonunlar o'rin olgan.

Kitobga kiritilgan, biz uchun yaqin tariximizning eng noyob va ishonchli manbaiga aylangan ana shu hujjatlarni o'rganishda kuyidagi mudim jidatga alohida e'tibor qaratish lozim.

Birinchidan, yuqorida zikr etilgan xarakterdagi tarixiy hujjatlarning barchasi kitobga to'liq kiritilmasdan, unda faqat xalqimizning asriy orzusi bulgan MILLIY istiqlol mavzusiga oid fikr va karashlar atroflicha uz ifodasini topgan. Boshqacha aytganda, mustaqillik g'oyasi, mustaqillik mavzusi mazkur tuplamga kiritilgan barcha nutq va ma'ruzalarda bamisoli qizil ip bo'lib utadi. SHuning uchun ham u yaxlit asardek katta qiziqish va hayajon bilan o'qiladi.

Ikkinchidan, kitobda yuqorida kayd etib o'tilgan davrda yuz bergan barcha voqea va xodisalarni va muallifning ularga bulgan munosabatini xronologik tarzda, qatьiy ketma-ketlik va izchillikda tula va batafsil yoritish maqsad qilib kuyilmagan. Asosiy maqsad — sovet davlati hali o'zining hukmronlik kuchini yuqotmagan, uning repressiv siyosati davom etayotgan, „paxta ishi“ degan tuhmat, sun'iy ravishda uylab topilgan siyosiy kampaniya paytida qanchadan-qancha ohamlar nohaq qamalgan, tazyiq va ta'qiblarga uchragan, xalkimiz o'rtasida tushkunliq ertangi kunga ishonchsizlik kayfiyati, kurkuv va vahima keng tarqalgan bir paytda — ana shunday o'ta og'ip, umumiy inqiroz hayotning hamma sohalarini tuliq qamrab olgan taxlikali sharoitda Uzbekiston rahbari sifatida ish boshlagan Islom Karimovning mustaqillikka erishish masalasini kun tartibiga qat'iy qilib qo'yganini aniq tarixiy hujjatlar orqali kursatish, bu yulda qanday ulkan tarixiy ishlar amalga oshirilgani hakida ukuvchilar, ayniqsa, kechagi tarixni, usha davrdagi zulm va adolatsizlikni o'z ko'zi bilan ko'rmagan yoshlarga ma'lumot yetkazishdan *iborat.*

Uchinchidan, shuni alohida qayd etish lozimki, bu kitob oradan yigirma yil vaqt utganidan keyin moziyga qaytib, usha davr voqealarini qayta eslab, memuar yoki esdalik shaklida yozilgan asar emas. Aksincha, bu kitob aslida o'sha shiddatli tarixiy voqealar sodir bo'lgan davrda, ana shu dolg'ali i va dramatik jarayonlar bilan birga tuzilgan asardir. Unda ozod va mustaqil hayot sari borishda xalqimiz qalbida tug'ilgan barcha savollarga javob bor. SHuning uchun ham u juda katta faktik va analitik materialni uzida mujassam etadigan qomusiy asardir. SHuning uchun to'plamga kiritilgan, kitob holida birinchi marta nashr qilingan tarixiy xujjatlarning har birida o'sha tahlikali zamonning ruhi, muallifning qalb nidosi yaqqol sezilib turadi. Bu hujjatlar har birining manbasi, tarixiy sanasi aniq ko'rsatilgani, har qaysi tarixiy voqeaga xalqimizning, muallifning munosabatini aniq va ravshan ifoda etishi bilan ham nidoyatda qimmatlidir. Ular o'z davrida sobiq SSSRning katta-katta minbarlaridan ulkan jasorat bilan amalga oshirilgan o'tkir chiqishlar sifatida xalqimizni istiqlol sari da'vat etish, yurtimizda yangicha fikr va qarashlarni, tinch-osoyishta, erkin va farovon hayot asoslarini qaror toptirishdek buyuk maqsadlarga xizmat kalgan bulsa, bugungi kunda yana bir ezgu vazifani ado etishga - yaqin tariximizning hakqoniy manzarasini aks ettirib, yoshlarni Vatanga muhabbat va sadoqat ruhida tarbiya- lashga xizmat qilmokda.

Kitobdan joy olgan barcha chiqishlar chukur amaliy va pragmatik ruxi, o'sha davrga xos bo'lgan kommunistik ritorika, balandparvozlik va safsatabozlikdan mutlaqo xoli ekani bilan aloxida e'tiborni tortadi. Muallif o'zining har bir fikri va so'zini aniq dalil va raqamlar, mantikiy xulosalar bilan asoslab beradi. Xayotiy faktlar uning o'tkir mulohazalari, ehtirosli kechinmalari, teran mushohadalari, eng muhimi, ma'naviy jasorati bilan mushtarak bo'lib, o'sha paytdagi so'z bilan ifoda etib bulmaydigan o'ta qaltis va murakkab siyosiy-ijtimoiy holatlarni kitobxon tasavvurida butun ziddiyat va karama- karshiligi bilan yaqqol namoyon etadi.

AXOLI SALOMATLIGI, FAN, TA’LIM, MADANIYaT SPORT JABXALARIGA E’TIBOR

Ilm-fan — saodatga erishish yuli

Prezidentimiz I.A.Karimovning „O’zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida“ kitobining yana bir muhim ahamiyatli jihati shundaki, unda 80-oxiri, 90-yillar boshlarida O’zbekistondagi siyosiy, iqtisodiy, madaniy-ma’naviy ahvol chuqur tahlil etilib, mavjud muammolar bilan birga bu borada qilinishi lozim bo’lgan ishlar mantiqiy izchillikda aks ettirilgan. O’sha murakkab bir davrda respublika rahbari jamiyat hayotiga kompleks yondoshib, boshqa o’tkir masalalar singari sog’liqni saqlash, ta’lim, ilm-fan, madaniyatning muhim sohasidagi muammolarga ham alohida e’tibor karatgan, ularni samarali hal etish uchun dolzarb G’OYA va fikrlarni o’rtaga tashlagani uning uzokni ko’ra bilish qobiliyati, bilimi, metindek irodasi va jasurligidan dalolat beradi.

Ma’lumki, bu davrda oziq-ovqat mahsulotlari va boshqa hayotiy muhim tovar larning taqchilligi odatiy holga aylanib, aholini ular bilan ta’minlash muammolari keskinlashgan edi. Orol dengizining falokati Koraqalpog’iston janubi uchun borib turgan ekologik kulfat bo’lib, endi Orolni kutqarib qolish uchunzudlik bilan favkulotda chora-tadbirlar ko’rish talab etilardi.

Buning ustiga, viloyatlarda, ayniqsa qishloklarda sog’likni saqlash ishlari o’z xoliga tashlab kuyilgan edi. Bu borada davlatimiz raxbari „Samarqand oblast’ ijroiya komitetining kasalxona va poliklinikalar kurilishiga munosabatiniodamlar sixat-salomatligiga sovuqqonlik va mas’uliyatsizlarcha munosabatining yorqin misoli desa bo’ladi. Bu viloyat kasalxona va poliklinikalar bilan ta’minlanish buyicha eng so’nggi urinda turishiga qaramay, oblastь raxbarlari ana shu maqsadlar uchun ajratilgan 10 million sum pulning uzlashtirilishini barbod etishdi.

Holbuki, ana shu mablag’lar evaziga 900 bemorga muljallangan kasalxona qurish mumkin edi. Huddi ana shu oblastda bolalar o’limi juda ko’p

bo'lishiga qaramay, 1979 yildan buyon xar xil dardga chalingan bolalar davolanadigan kasalxona qurilishi nixoyasiga yetmay koldi.

"Korakalpog'iston ASSR, Toshkent shaxri, Toshkent, Sirdaryo oblastlari va boshqa oblastlardagi ish ham talabga javob bermasligi"ni yurtboshimiz ochiq bayon qiladi.

Shuningdek rahbarimiz bu boradagi vazifalar xususida to'xtalib, quyidagilarni ta'kidlaydi: „E'tiborni ijtimoiy masalalarga qaratish xaqida gapirar ekanmiz, sog'liqni saqlashni yaxshilash birinchi darajali ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlash zarur. Bu tarmoq moddiy bazasining nihoyatda qashshoq ekanligi ustida, bizda bu soxa yaxshi tashkil etilmagan va samarali foydalanilmayotir. Millatning zurriyod fondini, xech mubolag'asiz aytish mumkinki, halokatdan saklab qolish uchun keng ko'lamdagi tadbirlarning katta kompleksini amalga oshirish kerak bo'ladi. Muammo allaqachon viloyatlar doirasidan chikib, umumdavlat vazifasi darajasiga ko'tarildi. Ammo bu sohadagi ko'pchilik rahbarlarning tashvishlanayotganliklari uncha sezilmayotir. Xar holda, Sog'likri saqlash vazirligidan ham, xukumatdan ham xozirgacha e'tiborga sazovor bulgan asosli takliflartushayotganiyuq.

80-yillarning o'rtalarida asosiy ijtimoiy-iktisodiy kursatkichlar bo'yicha respublika Ittifokda oxirgi o'rinlardan biriga tushib qolgan edi. Aholi jon boshiga milliy daromad O'zbekistonda o'rtacha Ittifoq darajasiga qaraganda ikki barobar kam edi. Yurtimiz aholisining mamlakatdagi boshqa mintaqalarga nisbatan moddiy va ijtimoiy ne'matlar bilan ta'minlanish darajasidagi farq g'oyat ortib ketgan edi.

Davlatimiz raxbari respublikaga rahbar bo'lib tayinlangan kundanoq aholi salomatligi, ilm-fan, ta'lim-tarbiya, madaniyat va sport ishlariga muhim e'tibor qaratdi. CHunki, respublikada ijtimoiy infratuzilma tarmoklari: sog'liqni saqlash, xalq ta'limi, maktabgacha bolalar muassasalari juda og'ir ahvolga tushib qolgan edi. Maktab va kasalxonalarning 60 foizi nobop binolarda joylatirilgan edi. Insonning har tomonlama uyg'un kamol topishi, uning shaxs

sifatida ma’naviy rivojlanishi u yokda tursin, ko’pincha yashash uchun kerak bo’lgan eng oddiy narsalar ham yetishmayotgan edi.

Yurtimizda ilm-fan rivojiga ham muhim e’tibor qaratildi. Respublikamiz ilm-fani ham boshqa sohalar kabi Markaz manfaati va mafkurasiga hizmat qilar edi. Markazdan bo’lgan tinimsiz tazyiklarga qaramay, 80-yillarning yarmida O’zbekiston ilm-fanida bir qator o’zgarishlar sodir bo’ldi. O’zbekiston Fanlar akademiyasi, oliy o’kuv yurtlari tizimidagi ilmiy-tadqiqot muassasalari, ilmiy laboratoriyalar o’z faoliyatini takomillashtirishga harakat qila boshladi. Bu davrda tabiiy va ijtimoiy fanlar bo’yicha jiddiy izlanishlarga qo’l urilayotgan edi. Xususan, 1987 yilda Toshkent viloyatining Parkent tumanida nihoyatda noyob ilmiy-eksperimental majmua „Bizerkalь optika“ — energetika kurilmasi foydalanishga topshirildi.

Ayniksa, astronomiya sohasida katta ishlar amalga oshirildi. 80-yillar o’rtalaridan boshlab Astronomiya instituti olimlari frantsuz olimlari bilan hamkorlikda Kuyoshning global tebranishini tadqiq etish sohasida keng ko’lamli ishlar olib bordilar. Kuyosh faoliyatini tekshirish sohasida Yu.Solonim, I. Sattorov, Z.Korobova, SH.Egamberdiev kabi olimlarning xizmatlari katta bo’ldi.

1986 yilda esa yuksak energiyali astrofizika bo’limi tashkil kilindi, unda gamma-astronomiya sohasida tadqiqotlar o’tkazish ishlari boshlab yuborildi. SHuningdeq biologiya, kibernetika, yadrofizika, kimyo va meditsina fanlari sohasida ham bir kator muhim va dolzarb muammolar ustida ilmiy izlanishlar olib borildi.

Islom Karimov respublika raxbari bo’lib faoliyat boshlashi bilan falsafa, tarix, ayniqsa, Vatan tarixini o’rganish, uning uslubiyatiga, „oq dog’lari“ga doir masalalar faol muhokama etila boshlandi. Ijtimoiy-gumanitar fanlarda jamiyat va shaxs masalalari, madaniy meros, til muammolari kabi masalalarga intilish yuzaga keldi. Bu masalalarga bag’ishlangan ilmiy, ayniqsa, publitsistik maqolalar gazeta va jurnallar sahifalarida muntazam bosilib turdi. Biroq, kommunistik mafkura yakka hokimligi sharoitida mazkur masalalarni xal etish

mumkin emasdi. Mustabid tuzum milliy o’zlikni anglash jarayonigatish tirnog’i bilan qarshilik ko’rsatar, jamiyatdagi mavjud ziddiyatlar, nuqsonlar illatlar aslida mustabid sovet tuzumi, kommunistik mafkura yakkahokimligi tufayli yuzaga kelayotganini yashirishga, niqoblashga urinar edi. Ilm fandagi bunday vaziyatni ko’ra olgan Yurtboshimiz dastlabki oylardayoq rivojiga va uning xalkimiz, yurtimiz manfaatlari uchun hizmat qilishiga e’tibor qaratdi. 1989 yil 28 noyabrda Uzbekiston Fanlar akademiyasida utgan uchrashuvda suzlagan nuqida I.A.Karimov ilm-fanni yuksaltirish a mavjud muammo va vazifalarga atroflicha to’xtalib o’tdi. Unda fan sohasidagi kadrlarni jadal yetishtirish va yoshartirish uchun, intellektual imkoniyatlarni keskin darajada oshirish uchun respublika radbariyati zarur mablag’larni jumladan, valyuta mablag’larini ajratishga, tegishli tashkiliy masalalarni hal qilishga tayyor ekani ta’kidlandi.

Bu borada respublika rahbariyati tomonidan 1990 yildan boshlab mamlakat va ellardagi katta ilmiy markazlar doktoranturalaridan va stajirovka o’tash yosh olimlarimizga yuzta urin ajratish masalasini SSSR Fan va texnika komiteti oldiga kuyilishi ulkan amaliy tadbirlarning debochasi edi. Mazkur taklifda biotexnologiya, molekulyar genetika, robototexnika sistemasi, mashinasozlik texnologiyalari, demografiya iqtisodiyoti kabi sohalarda, fan tehnika tarakkiyotining boshqa asosiy yunalishlarida ilmiy kadrlar tayyorlash ko’lamini kengaytirish masalasi ham ilgari surilgan edi. Unda ilm-fan yutuklarini amaliyotga tatbiq etish, qolaversa olimlar faoliyatini respublika ho’jaligi taraqqiyoti uchun ustuvor bo’lgan sohalarga yunaltirish belgilab berildi. Fanga iste’dodli yoshlarning kirib kelishini ta’minlash uchun oliy maktabning,hatto, umumta’lim maktablarining faoliyati takomillashtirilishi rejalashtirildi. Ushbu rejalarni muvaffakdyatli amalga oshirish uchun kuyidagi vazifalar belgilandi:

- iste’dodli va iqtidorli yoshlarni izlab topish, qo’llab-quvvatlash hamda ularning qobiliyatini rivojlantirish uchun barcha shart-sharoitlarni yaratish;
- maxsus respublika fondini tashkil etish hamda iqtidorli bolalar uchun

maktablar va internatlar tarmog'ini vujudga keltirish, yosh olimlar uchun turli mukofotlar ta'sis etish;

- fanni mablag' bilan ta'minlash muammolarini ham puxta ishlab chikish, yangi institutlar tashkil etish, mavjud institutlarni o'zgartirish;
- suv muammolari va atrof-muhitni muhofaza qilish instituti va boshqa bir qancha institutlarni tuzish;
- respublikada uzog'i bilan 2010 yilgacha ilmiy siyosat kontseptsiyasini hamda O'zbekistonda fan va texnikani rivojlantirishning tegishli dasturini ishlab chiqish.

3.2. Prezident I.Karimovning 2010 yil 27 yanvarda Vazirlar Mahkamasida "Asosiy vazifamiz Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir" mavzusida so'zlagan nutqidan kelib chiqadigan ustuvor vazifalar va xulosalar.

O'zbekiston rahbari jamiyat taraqqiyotida olimlarning o'rni masalasiga tuxtalib o'tar ekan,"Hozir har bir olim, ayniqsa, jamiyatshunos olim o'z ilmiy faolitini respublika muammolariga, o'z xalqi va butun mamlakatimiz takdiriga muvofiqlashtirishi lozim. Ravshanki, bunday intilish jamiyatshunos olimlar ilmiy va ijtimoiy faoliyatining birligi xarakterini, ularning respublika ijtimoiy hayotidagi amaliy ishtirokini belgilab berishi kerak", deb ta'kidlash bilan birga, ilmiy xodimlar uz fikrlarini erkin, mas'uliyat bilan ifoda etishlari uchun sharoit yaratish, ularning ijodiy va ijtimoiy faolligini rag'batlantirish. ilmiy tadkdkrtlarni bajarish uchun davlat buyurtmalarining tanlov sistemasi- ni shakllantirishni ham bayon etdi.

80-yillarning oxirida O'zbekiston jamiyatida mavjud muammo va qiyinchi- liklarga tanqidiy baho berish, amaliy taklif va harakatlarga yangi kuch-kudrat bag'ishlashga imkon beradigan o'zlikni anglash omilini shakllantirish va uning muhim amal qilishi G'OYAT zarurligi sezilib turardi.

Qisqa muddatda I.A.Karimov tashabbusi bilan kup millatli respublikamizda millatlararo munosabatlarni mustadkamlash masalasi eng dolzarb va utkir muam- molardan biri sifatida kun tartibiga kuyilib, bu borada ham bir kdtor reja sh tadbirlar ishlab chshdishga e’tibor kdratildi.

So’nggi yillarda O’zbekistonda milliy uzlikni anglash jarayoni nidoyali keskin ravishda kuchayib borayotgan edi. Lekin ana shu jarayon bilan bir vaktla salbiy dodisalar ham yuz bermokda edi. Ana shunday jarayonda milliy uzliknj anglashda buzilishlarga olib kelayotgan sabablarni, omillarni anikdab, ana sht jarayonlarga ijobiy ta’sir utkazish yullarini belgilash, milliylik va bayna.,- milallik uygun bulishiga erishish kerak edi.

Bu borada ‘rezidentimiz uz fikrini bayon etar ekan, biz tarixiy xalq an’analari, urf-odatlari va marosimlari asosida ohamlar ongini shakllantnrm omillarini kuchaytirishimiz zarur“, **deb qayd etadi.**

Yurtboshimizning ziyolilarimizga bulgan ishonchi „O’zbekiston mustakdllik- ka erishish ostonasida“ kitobidagi quyidagi so’zlarda o’z ifodasini to’gan: „Shuni mubolagasiz aytish mumkinki, xalqni ma’naviy jidatdan soglomlashtirish sohasidagi katta ishda ziyolilarimiz asosiy, hal etuvchi o’rinni egallashlari,ziyolilarning so’zi ohanglarning ongu shuuri va qalbida hamisha aks-sado beradi.

Bugungi murakkab, ziddiyatli, turli larzalar chiqib turgan va mojarolar bu turgan vaziyatda ziyolilarimizning oqilona so’zlari, xayrli ishlari odamlar va xalqlaro’rtasida iison’arvarlik va ma’naviy normalarni saqlab qolishda eng muhim shartdir.

Res’ublika Fanlar akademiyasi olimlaridan umidimiz katta. Buning boisi albatta, Res’ublikamizni inqirozdan chiqarishning yagona demaganda ham, asosiy yuli ilm-fanning madadiga tayanishdadir. Fan-texnika taraqqiyotiga, yangi va kashfiyotlarga suyanishdadir.

Olimlarimizni tanqid qilish ham mumkin edi, bunday tanqid, hatto, an’anaga ham aylanib ketgan edi. Lekin men ularni qullab-quvvatlamoqchiman. Chunki, imonim komilki, res’ublikamizda anchagina

yetuk olimlar bor, konkret ishlar qilingan, olimlarimiz xalq oldidagi mas’uliyatini ham tushunib turibdilar. bo’lib o’tgan uchrashuvlar chog’ida ham bunga ishonch hosil qildim.

G’ayrat-shijoat va ijodkorlik ko’’roq bulsa deymiz. Yosh olimlarga yordam beraylik. SHunday qilsak, O’zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida durust natijalarga erishamiz. Biz bu borada yordamni bunday buyon ham hech ayamaymiz“

Prezident I.A.Karimov jamiyatshunoslik fani va jamiyatshunos olimlar faoliyatiga baho berib, bu borada kuyidagi vazifalar turganini belgilab beradi. “Biz jamiyatshunoslikning roliga yangicha nazar solishimiz zarur. Uzoq vaqtdan buyon jamiyatshunoslik fani sotsializm tugrisidagi dogmatik tasavvurlar xizmatida bo’ldi, siyosat mafkuraning izidan bordi. Mamlakat va res’ublikamizda sodir bo’layotgan jarayonlarni teran ilmiy idrok etish zarur.

Prezidentimiz I.A.Karimov ta’kidlab o’tganidek, yosh avlod madaniyatimiz va ma’naviyatimizni taraqqiyotining intelektual qadriyatlarini kelajak jamiyat a’zolarining ongiga yetkazadilar. Zero, huquqiy demokratik davvlat va fuqorolik jamiyatini qurish sharoitida yangicha ahamiyatga ega. SHu o’rinda yoshlarning ma’naviy jihatdan barkamol qilib tarbiyalashida milliy musiqamizning roli alohida ahamiyatga ega. CHunki, aynin yoshlarimizning milliy musiqamizning roli alohida ahamiyatga egae chunki aynan yoshlarimizning milliy mnentalitetimizga xos bo’lagn qadryatlarni saqlab qolishda milliy musiqa san’atining ham o’z o’rni bor. Ma’lumki, milliy musiqa san’atimiz yoshlar o’rtasida samimiyatni, o’zaro mehr – oqibatni yanada o’stirishga xizmat qiladi. Musiqiy ta’limning mazmun va mohiyatini zaminida barkamol avlod komil inson tarbiyasi yotadi.

Musitaqillik yillarida mamlakatimizda musiqa san’atini rivojlantirish, farzandlarimiz musiqiy madaniyatini oshirishga qaratilgan qator dasturva rejalar amalga oshirilmoqda. Jumladan mumtoz merosimizni asrab – avaylash va uni o’rganish, uni yosh avlodlarga bezavol yetkazish hamda yoshlarimizni ularga nisbatan hurmat ruhida tarbiyalash kabi ezgu maqsadlarga qaratilgan

“Bolalar musiqa va san’at maktablarining moddiy-taxnik bazasini mustahkamlash va ularning faoliyatini yanada yaxshilash bo’yicha 200-2014 yillarga mo’ljallangan davlat dasturini tayyorlash chora – tadbirlar to’g’risidagi O’zbekiston Res’ublikasi ‘rezidentining farmoiyshi” musiqa rivojiga yanada hissa bo’lib qo’shiladi. Ushbu farmoyish nafaqat musiqa va san’at maktablarini balki, umumta’lim maktablari musiqa madaniyati darslariga bo’lgan e’tiyuborini ham kuchaytirishga olib keladi.

Musiqa dars beruvchi ‘edagoglarning hozirgi kundagi asossiy vazifasi haqida fikr yuritar ekanmiz, ‘rezident I.A. Karimov o’zining “Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch” asarida aloxida ta’kidlaydi: ..... agar insonning qulog’i yengil – yel’i, tumtaroq ohanglarga o’rganib qolsa, boora –bora uning badiiy didi, musiqa madaniyati ‘asayib ketishi, uning ma’naviy olimini soxta tushunchalar egallab olishi ham hech gar emas. Oxir oqibatda bunday odam “SHashmaqom” singari milliy merosiimzning noyob durdonalri ham Motsart, Betxovn va CHaykovskiy kabi dunyo tan olgan buyuk kom’ozitorlarning asarlarini ham qabul qilishi qiyin bo’ladi. Musiqiy ta’limning yanada rivojlantirish masalalari o’ta muhim ahamiyat kasb etadi.

O’qituvchi muallimning shaxsiy ijtimoiy sifatlari har bir zamon ta’labidan kelib chiqqan holda ‘edagogga qo’yiladigan talablar borgan sayin takomillashib, murakkablashib boraveradi.

Uzluksiz musiqiy ta’lim jarayonini amalga oshirishda ‘edagoglarning ijtimoiy sifatlari qanday bo’lishi kerak degan savolning qo’yilishi tabiiy, albatta.

Bunda biz birinchi navbbatda ajdodlarimizning fikr – mulohazalarini hisobga olishimiz shart.

Xususan, qadimiy turk yerizada Xorazmda vujudga kelgan zardushtiylarning muqaddas kitobi “Avesto” da shunday deyilgan: Muallim koxinlarining burchlari bilimli, yaxshi bilan yomonni ajratib oladigan qilib tarbiyalash va to’g’ri yo’lga hidoyat etishdir. “Noshud, yomon muallim

o’qituvchi qalbidan hunarmandchilikni yo’qotar ekan, ey yazdan, yomon ustozdan o’zing asra” – deb yozilgan.

Musiqa ijodkorligi faoliyati umumiy o’rta ta’lim o’quv dasturiga ilk bori kiritilmoqda. Bu faoliyat umumiy o’rta ta’lim o’quvchilarida musiqiy tafakkur, izlanish va ijodkorlik malakasini o’tira bilish uchun katta ahmiyatga egadir. Bu faoliyat o’qituvchi ijrosiga “dirijyorlik qilish, kuy ohangiga mos harakatlar (xususan raqs) to’ish, she’r ‘archasiga kuy “bastalash” kabi ijodkorlik amaliyotlari bilan bajariladi. Musiqa ijodkorligi faoliyati sinfdagi iqtidorli o’quvchilarga e’tiborni kuchaytirish, ularning badiiy ehtiyojini qondirish uchun ayniqsa muhimdir. Musiqali harakatlar cholg’uchilik va ijodkorlik faoliyatlarini amalga oshirishda o’yin metodlaridan keng foydalanish tavsiya etiladi. Zotan, ushbu faoliyatlar ko’’roq o’yin xususiyatlari ilan bog’liq . o’quv dasturida tinglash va kuylash uchun asarlar talab darajasidan ortiq berilgan. Bu o’qituvchiga asarni sinf imkoniyatlari va o’quv yilining muhim sanalariga muvofiq tarzda tanlash o’qitish imkonini beradi. Ayni ‘aytda, dastur o’qituvchiga dasturga kiritilmagan, ammo badiiy bksak tarbiyaviy jihatdan muhim, bolalar ijodiyotiga yo’l beradigan va o’quvchichlar idrok amaliyotiga mos bo’lgan yangi asarlardan keng foydalanish huquqini ham beradi.

Unda chorak mavzulariga moslab asasralarni deyarli ikki hissa miqdorda tanlash va lozim bo’lgan dasturdan tashqari asarlardan ham foydalanish mumkin.

Nota savodi, cholg’uchilik, raqs harakatlar, shuningdek musiqa ijodkorligi faoliyati mazmunida tavsif etilgan asarlar ham shartli ravishda berilgan. Dars sharoitiga qarab ulani almashtirsh mumkin. Bu esa darslarni rivojlantirishda va darslarga tayyorgarlik ko’rishda ijodiy yondoshishini taqoqozo etadi. Bunda shu narsaga e’tiborni kuchaytirmoq lozimki, garchi asarda asarlar va mashg’ulotlar mazmuni har bir faoliyat turiga doir alohida – alohida ko’rsatilgan bo’lsada, ammo darslarni rejalashtirishda va ularni o’tishda musiqa faoliyatlari dars mazmunidan kelib chiqish va uning

mohiyatini ochib berish lozim bo’ladi. SHunday qilib, darsda musiqa faoliyatlari mantiqan birlashib, mazmunan bir butunlikni tashkil qiladi.

Aytilgan muammolar, fikrlar mulohazalar quyidagi takliflarni tavsiya qilish mumkin.

Musiqa o’qituvchisi darslar davomida ijodkor, izlanuvchan va iste’dodli bolalarani nazorat ostiga olishi kerak.

Iste’dodli bolalarning kelajakda musiqiy qobiliyatlarini yanada kamol to’tirish uchun ularning ota – onalari bilan o’zaro aloqada bo’lish zarur.

Darsda bolalar ijodi va ijrochiligiga turtki beradigan ko’rgazmalar va ashyolarda ko’’roq foydalanish lozim.

Ijodkor va izlanuvchin bolalarni musiqa to’garaklariga jalb etish hamda ular uchun alohida maxsus dastur va reja tayyorlash kerak.

Bolalar o’z sinfdagilarga dirijyorlik qiladimi, biror she’riy ‘archaga yangi raqs yaratadimi, biror ohanga mos o’zi she’r to’qiydimi, biror yakkaxon yoki ansamblning chiqishini fonagramma qiladimi bularning bari bolalarning ijodi. Bu bolalardan kontsert dasturida, maktabda o’tkaziladigan ajoyib tadbirlarda chiqishlar tashkil etib yaxshi samaralarga erishish mumkin.

Zero, yosh avlodda san’atga nisbatan iste’molchilik munosabati tashkillanishiga bir yoqlama bo’lib qolishiga yo’l qo’ymaslik uchun musiqa o’qituvchisi bolalarda badiiy jihatdan qimmatli asarlarga va musiqa san’atiga qiziqishini tarbiyalashga faol qo’shilmog’i kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. I.A. Karimov. O’zbeiston mustaqillikka erishish ostonasida. O’zbekiston. 2012 yil.
2. I.A.Karimov. “Yuksakma’naviyat - yengilmaskuch”. Toshkent. “Ma’naviyat”. 2008 yil
3. I.A.Karimov. Jahonmoliyaviy – iqtisodiyinqirozi, O’zbekistonsharoitidaunibartarafetishningyo’o’llarivachoralari. O’zbekiston, 2009- 56 bet
4. “Bolalarmusiqavasan’at ьmaktablariningmoddiytexnikbazasinimustahkamlashvaularningfaoliyatiniyanad ayaxshilashbo’yicha 2009 – 2014 yillardamo’ljallangandavlatdasturinitayyorlashchora – tadbirlarito’g’risida” gio’zbekistonRespublikasiPrezidentiningfarmoyishi. Toshkent.

5.Umumiyo'rtata'limningdavlatta'limstandartivao'quvdasturi. Musiqa 6-maxsusson. Toshkent "SHarq" 1999 yil.
6."Uzluksizta'limtizimidamusiqafanlarinio'qitishmasalasi" Respublikailmiy – amaliyanjumanimateriallari. Toshkent 2009 yil
7."Oliyvao'rtamaxsuso'quvyurtlaridamusiqadarslarinisifatvasamaradorliginioshirish" Mintaqaviyilmiy – nazariyanjumanimateriallari. Namangan 2007 yil
8.Mualliflarjamoasi. EstetiktarbiyaasoslariToshkent. "O'qituvchi" 1988 yil.
9."Xalqta'lim" jurnalining 2003-2007 yilsonlari.
10."Uzluksizta'lim" jurnalining 2004-2005 yilsonlari
11.O.Fayziea "Maktabdamusiqa" Toshkent 1991 yil.
12.SafoOchilMustaqillikma'naviyativatarbiyaasoslariToshkent 1995 yil
13.Mualliflarjamoasi. O'rtaOsiyodapedagogikfikrtaraqqiyotidanlavhalar. Toshkent 1996 yil
14.J.Fozilovvaboshqalar. O'qituvchima'naviyatinitarbiyalash. Toshkent 2000 yil
15.B.Norboev. istiqlovaistiqboltarbiyasi. Toshkent.1996 y
16.T.Mazxmudov. estetikdidhaqida. Toshkent 1964 yil
17.Kollektiv. Esteticheskoevospitanievshkole. Toshkent 1991
18.O.Musurmonova. o'qituvchilarningma'naviymadaniyatinishakllantirish. Toshket 1993 yil
19.G. SHaripova. Musiqao'qitishmetodikasi. Toshkent. 2009 yil
20.O.Bo'riev. Ma'naviyatgultoji. Toshkent. 1997 yil